

Afetlerde Göçmen Olmak: 6 Şubat Depremi Hatay Örneği

Mehmet DURUEL¹

Öz

Afetler ve göç insan hayatında önemli yer eden hadiselerdir. Her iki hadisede de hayatın akışı kesilerek başka bir mecraya girmektedir. Alışlagelmiş rutin hayat akışı tamamen değişmekte; ekonomik, sosyal, politik ve hatta çoğu zaman psikolojik olarak yeni bir dünyanın yeni koşullarında yaşamak zorunluluğu ortaya çıkmaktadır. Afet ve göç olayını deneyimleyen insanlar için artık hiçbir şey eskisi gibi değildir, olmayacaktır. Bu yeni durum beraberinde bir dizi sorun alanları getirmekte; söz konusu sorunlar da kişinin kendi başına çözebileceği sınırların çok ötesinde olmaktadır. Nitekim gerek afet gerekse göç sorunlarının çözümü çoğu zaman tek başına devlet mekanizmalarının dahi yetersiz kaldığı çok taraflı, çok aktörlü yapıların işbirliği ve koordinasyonunu kapsayan bir yönetim sürecini gerektirmektedir. 6 Şubat 2023 tarihinde Kahramanmaraş merkezli olup on bir ili etkileyen deprem hadisesi de bir afetin ötesinde bir felaket olarak tanımlanmıştır. Kamuoyunda “Asrın Felaketi” olarak değerlendirilen depremde en fazla etkilenen illerin başında Hatay gelmektedir. Nitekim söz konusu felakette yaşanan can kayıplarının yarısından fazlası Hatay’da gerçekleşmiştir. 2011 yılından bu yana ülkelerindeki karışıklık ve savaş nedeniyle bölgede bulunan Suriyeli göçmenler de depremden çok ciddi biçimde etkilenmişlerdir. Halihazırda göçmen olmaktan kaynaklı kırılganlığa sahip olan Suriyeli göçmenlerin yaşanan deprem felaketi ile birlikte bu zor durumları daha da derinleşmekte ve kötüleşmektedir. Kırılganlık âdeta katmerleşmektedir. Bir insan hem depremzede hem göçmen hem engelli hem de kadın olabilmektedir. Söz konusu her kırılganlık durumu kişilerin hayatını daha da zorlaştırmakta ve korunmayı çok daha acil ve zorunlu kılmaktadır. Bu çalışmada depremin en yıkıcı olduğu kentlerin başında gelen Hatay’da göçmenlerin deprem deneyimleri irdelenmekte; yaşadıkları zorluklar ve bu zorluklar karşısında üretilen sosyal politikalar değerlendirilmektedir. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden mülakat tekniği kullanılmıştır. Söz konusu metot saha gözlemleri ve görüşmelerle desteklenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Hatay, Deprem, Göçmen.

¹ Doç. Dr., Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Reyhanlı Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu, Sosyal Hizmet ve Danışmanlık Bölümü, duruel7@gmail.com, [ORCID: 0000-0001-6864-6690](https://orcid.org/0000-0001-6864-6690).

Makale Gönderilme Tarihi: 26.10.2023, Kabul Tarihi: 15.11.2023

Being A Migrant During Disasters: The Case of 6 February Earthquake, Hatay

Abstract

Disasters and migration are important events in human life. In both events, the flow of life is interrupted and enters a different channel. The usual routine of life changes completely, and the necessity of living in the new conditions of a new world, economically, socially, politically and often even psychologically, emerges. For people who experienced disaster and migration, nothing is and will never be the same again. This new situation brings with it a number of problem areas; The problems in question are far beyond the limits that a person can solve on his own. As a matter of fact, the solution to both disaster and migration problems requires a management process that includes the cooperation and coordination of multilateral, multi-actor structures, in which even state mechanisms alone are often insufficient. The earthquake incident that centered in Kahramanmaraş on February 6, 2023 and affected eleven provinces was defined as a disaster beyond a disaster. Hatay is one of the provinces most affected by the earthquake, which is considered by the public as the "Disaster of the Century". As a matter of fact, more than half of the casualties in the disaster in question occurred in Hatay. Syrian immigrants who have been in the region since 2011 due to the turmoil and war in their country were also seriously affected by the earthquake. The difficult situation of Syrian immigrants, who are already vulnerable due to being immigrants, deepens and worsens with the earthquake disaster. Fragility almost doubles. A person can be an earthquake victim, an immigrant, a disabled person and a woman. Each such situation of vulnerability makes people's lives more difficult and makes protection more urgent and mandatory. In this study, the earthquake experiences of immigrants in Hatay, one of the cities where the earthquake was most devastating, are examined and the difficulties they experienced and the social policies produced against these difficulties are evaluated. Interview technique, one of the qualitative research methods, was used in the study. The method in question was supported by field observations and interviews.

Keywords: Hatay, Earthquake, Immigrant.

Extended Abstract

Disasters are events that have the potential to affect every segment of society in every aspect. The earthquake disaster, which took place on February 6, 2023 and was extremely effective in eleven provinces in Turkey, has been defined as the "Disaster of the Century" because it is an event that embodies all the negativities that a disaster can cause to humanity. According to official authorities, more than 50 thousand people lost their lives and hundreds of thousands of people were injured and/or lost limbs during the earthquake. It is also reported that the number of destroyed residences and workplaces reached millions. Hatay is one of the provinces most affected by the earthquake. As a matter of fact, more than half of the total loss of life stated occurred within the borders of Hatay. In

this study, the situation of immigrants, who were among the most vulnerable groups in the earthquake disaster that took place on February 6, 2023, is discussed. In international law and in our country's Foreigners and International Protection Law, there are statuses such as asylum seeker, refugee, conditional refugee, stateless, and different protection regimes such as international protection and temporary protection. The resilience, experiences, difficulties and struggles of immigrants, who have a vulnerability and disadvantage due to being immigrants, in the face of the earthquake were tried to be evaluated with the interview technique, one of the qualitative research methods. Interviews conducted in the field were supported by participant observation and interviews. In this context, immigrants' earthquake experiences were examined first-hand. For the research, the decision of the Hatay Mustafa Kemal University Social and Human Sciences Scientific Research and Publication Ethics Board and the necessary permissions were obtained, the information security of the participants was ensured and their post-earthquake mood sensitivities were especially taken into consideration. No participant was forced to interview, and no rules were ignored regarding the protection of personal information. It is hoped that the results of this study will be a source of academic studies on migration and disaster and will help policy makers and decision makers on the subject.

A large portion of the immigrants who took refuge in Turkey, leaving all their assets in Syria due to the war, are much more vulnerable to earthquakes because they have to live in crowded houses (sometimes more than one family in one house), whose rents are relatively cheaper, are not strong, and are not earthquake-resistant due to lack of income. They have suffered too much loss. In addition to the loss of life, they lost their lives and limbs, and lost all the equipment they needed to survive. Syrian immigrants, who lost their jobs because production centers and workplaces in the region were damaged, and all earthquake victims had to survive with the aid they received. Although allegations of discrimination in housing and food aid after the earthquake were made public, this statement was not confirmed in field studies. Apart from a few isolated incidents, no evidence has been found to reveal the practice of systematic discrimination. It has been observed that when immigration and being an earthquake victim are evaluated together, different opinions and results emerge. It is claimed that being an immigrant already constitutes a vulnerability, and therefore, problems specific to immigration are experienced, such as not being able to live in a stable home, not being able to understand warnings and directions due to not knowing the language, having difficulties in benefiting from help and support, and not being able to find relatives to take shelter in. On the other hand, it has also been determined that Syrian immigrants have had war experience before and this makes them more resilient. During the field work, examples and events consistent with both views were encountered.

The claim that anti-immigrant and hate speech escalated due to the decreasing economic resources in the region and the political climate before the general elections in the same period has been confirmed in field studies. The fact that the jobs that had already decreased after the

earthquake were given by employers to Syrian immigrants who accepted to work for low wages, insecure and poor conditions, and the sharing of earthquake aid with Syrian immigrants increased the response to immigrants in the region and significantly reduced the level of social acceptance. After the earthquake, some of the Syrian immigrants returned to their country, and some migrated to other regions within Turkey. The main motivation in choosing a place to migrate was the availability of work and living conditions. However, a significant part of them still lives in the earthquake zone. In terms of future expectations, it has been determined that almost all Syrian immigrants are hopeful about the future, they hope that everything will be fine, and their primary expectation is to live with their families in a low-rise, safe house without being exposed to discrimination and hate speech.

Syrian immigrants have been living in this region for about ten years and continue their existence in every aspect of life. Unfortunately, it turned out that the integration efforts carried out before the earthquake were not very successful. With the earthquake, we went back to square one, and discussions about basic needs, social acceptance, and the discourse of forcibly sending immigrants back were reignited. It is not fair to behave as if Syrians were responsible for all the problems that occurred after the earthquake. Although it is possible to understand the reactions of the people of the region, who lost almost all of their assets, it is clear that it is not possible both legally and conscientiously to forcibly send immigrants back to their countries. Sending the immigrants back to their home countries by ensuring appropriate and safe conditions in Syria is of course the most effective solution, but there is no sign that this situation will happen in the short term. For this reason, it is considered the healthiest approach to implement initiatives and regulations that enable Syrian immigrants in the region to contribute to the reconstruction of Hatay with their labor, knowledge and commercial connections under certain conditions.

Giriş

Afetler, insanlık tarihinde her zaman var olan katlanılması kaçınılmaz hadiselerdir. Bu hadiseler içerisinde depremler, etkileri ve sonuçları itibarıyla insan hayatını ve toplumsal yapıyı topyekün değiştirme potansiyeline sahip olmaları hasebiyle ayrı bir öneme sahiptir. Deprem hadisesinin yaşandığı bölgelerde fizikî yapının yanı sıra sosyal yapı da ciddi anlamda hasar görmektedir. Deprem sonucu oluşan ölümler, tedavisi imkânsız manevî yaralara ve telafisi çok güç yetişmiş insan kaynağının kaybına neden olmaktadır (Kadioğlu, 2020). Ayrıca yıkılan konut, iş yeri, atölye, fabrika vb. üretim merkezleri ile altyapı ve üstyapının yeniden inşası çok yüksek maliyetlere ve uzun zamana katlanmayı gerektirmektedir (AFAD, 2023a; AFAD, 2023b). Ayrıca afetler insan hayatının normal akışını keserek korku, endişe, huzursuzluk ve kaygı başta olmak üzere bir dizi olumsuzluğu beraberinde getirmektedir (Bozkurt, 2023; Tang, Deng, Glik, Dong ve Zhang, 2017). Bu olumsuz koşullara katlanmak durumunda olan insanların tamamının aynı şekilde ve aynı derecede dirençliliğe sahip olduklarını iddia etmek mümkün değildir. Yapıları gereği toplumun bazı kesimleri afetler karşısında daha hassas, daha kırılgan olabilmektedir. Yoksullar, engelliler, kadınlar, yaşlılar, çocuklar, farklı etnik kökene mensup kişiler ile göçmenler bu kırılgan grupların başında gelmektedir.

6 Şubat 2023 yılında gerçekleşen ve Türkiye’de on bir ilde son derece etkili olan deprem felaketi bir afetin insanlığa yaşatabileceği tüm olumsuzlukları bünyesinde barındıran bir hadise olması hasebiyle “Asrın Felaketi” olarak tanımlanmıştır. Depremde resmi makamların ifade ettiğine göre 50 binden fazla insan hayatını kaybetmiş, yüzbinlerce insan yaralanmış ve/veya uzuv kaybına uğramıştır (WHO, 2023). Ayrıca yıkılan konut ve iş yerinin çok yüksek rakamlara ulaştığı bildirilmektedir (BM-IOM, 2023). Araştırmanın yapıldığı Mayıs/Haziran ayında depremin gerçekleşmesinden üç dört ay sonra dahi halen kayıp olan, bulunamayan insanların varlığından söz edilmektedir. 6 Şubat depreminden en çok etkilenen illerin başında Hatay gelmektedir. Nitekim ifade edilen toplam can kayıplarının yarısından fazlası Hatay sınırları içerisinde yaşanmıştır. Hatay aynı zamanda Suriye sınırında olması nedeniyle 2011 yılından bu yana en fazla Suriyeli göçmene ev sahipliği yapan illerin başında gelmektedir. Genel anlamda yeterli gelire sahip olamama nedeniyle eski ve bakımsız binalarda barınan, göçmenlerin de aralarında olduğu ciddi bir nüfusun varlığı depremde can kayıplarının daha da fazla olmasına neden olmuştur (Bozkurt, 2023; Dal Zilio ve Ampuero, 2023; Hussain, Kalaycıoğlu, Milliner, vb. 2023).

Bu çalışmada 6 Şubat 2023’te gerçekleşen deprem felaketinde kırılgan grupların başında gelen göçmenlerin durumu ele alınmaktadır. Uluslararası hukukta ve ülkemizdeki mevzuatta Yabancılar ve Uluslararası Korum Kanununda sığınmacı, mülteci, şartlı mülteci, vatansız gibi statüler ile uluslararası koruma, geçici koruma gibi farklı koruma rejimleri bulunmaktadır (Duruel, 2017c). Çalışmada 2011 yılından itibaren Suriye’den gelerek Türkiye’ye yerleşenlerin

tamamı hukukî statülerinden bağımsız olarak “göçmen” olarak nitelendirilmektedir ve çalışmanın tamamında “Suriyeli göçmen” ifadesi kullanılacaktır. Göçmen olmaktan kaynaklı bir kırılmalığa ve dezavantaja sahip olan göçmenlerin (Duruel, 2017d) deprem hadisesi karşısındaki dirençliliği, deneyimleri, zorluk ve mücadeleleri nitel araştırma yöntemlerinden mülakat tekniği ile değerlendirilmeye çalışılmıştır. Sahada gerçekleştirilen mülakatlar katılımcı gözlem ve görüşmelerle desteklenmiştir. Bu bağlamda göçmenlerin deprem tecrübeleri ilk elden incelenmiştir. Araştırma İçin Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu kararı ve gerekli izinler alınmış, katılımcıların bilgi güvenliği sağlanmış ve deprem sonrası ruh hâli hassasiyetleri özellikle dikkate alınmıştır. Hiçbir katılımcı görüşmeye zorlanmadığı gibi kişisel bilgilerin korunması noktasında hiçbir kural ihmal edilmemiştir. Bu çalışmanın sonuçlarının özellikle göç ve afet konusunda gerçekleştirilen akademik çalışmalara kaynaklık etmesi, konu ile ilgili politika yapıcılara ve karar vericilere yardımcı olması ümit edilmektedir.

1. Kavramsal Çerçeve ve Literatür

1.1. Afet, Afet Yönetimi ve Depremler

Afet, genellikle doğal veya insan kaynaklı olaylar sonucu meydana gelen zararlı ve yıkıcı olayları ifade etmektedir. Doğal afetler arasında depremler, sel, fırtına ve volkanik patlamalar gibi olaylar yer alırken insana kaynaklı afetler nükleer kazalar, sanayi kazaları veya terör saldırıları gibi durumları içermektedir. Hayatın olağan akışını kesen, ekonomik, sosyal, psikolojik ve politik bir dizi olumsuzluğu bünyesinde barındıran afetler, doğal ya da insan kaynaklı olarak ortaya çıkabilen olgulardır. (Kadioğlu, 2020). Tomanbay’ın da belirttiği gibi, afetler hem bireysel hem de toplumsal dengeyi bozabilen olaylardır (Tomanbay, 2000, s.125). Birçok farklı disiplini ilgilendirdiği ve kapsamına girdiği için “afet” terimi literatürde çok değişik şekillerde tanımlanmıştır. Arapça kökenden gelen afet terimi, büyük felaket yıkım, huzursuzluk, anlamlarında kullanılmaktadır (Gündüz:2009). Türk Dil Kurumuna göre afet, “doğa olaylarının sebep olduğu yıkımdır” (TDK, 2023). AFAD’a göre afet, “doğal, teknolojik veya insana bağlı sebeplerle meydana gelen olağanüstü ve ani bir durumdur. Bir toplumun tamamını veya belirli kesimlerini kapsayan sosyal, ekonomik ve fiziksel kayıplara neden olan, olağan düzeni ve insan yaşamını bozan veya durduran, toplumun baş edemediği doğa veya insan kaynaklı olaylar afet olarak nitelendirilmektedir” (AFAD, 2014). Birleşmiş Milletler afet kavramını “ekonomik, sosyal ve fiziksel hasarlara sebep olan, insanın günlük hayatının rutinini bozarak değiştiren, toplumları derinden etkileyen ve mevcut olanaklarla başa çıkılması mümkün olmayan hadiseler” şeklinde tanımlanmaktadır (Kadioğlu 2008).

Afet tanımı konusunda farklı alanlardan farklı görüşler ileri sürülse de afetlerin sebep olduğu problemler, üstesinden gelinmesi güç, yorucu, maliyetli ve uzun zaman almaktadır. Aynı zamanda bu problemlerin çözümü koordineli, planlı ve çok aktörlü bir işbirliği sürecini gerektirmektedir. Literatürde bu süreç

“Afet Yönetimi” olarak tanımlanmaktadır. Afet yönetimi, doğal veya insan kaynaklı afetlerin önceden planlanması, zararların en aza indirgenmesi, afet anında etkili bir şekilde müdahale edilmesi, yardımın koordine edilmesi ve toplumun afet sonrası iyileşme sürecinin yönetilmesi ile ilgilenen bir disiplindir. Afet yönetimi, afetlerin olası etkilerini azaltmak ve insanların hayatlarını ve mülkiyetlerini korumak amacıyla çeşitli kurumların, hükümetlerin, yerel yönetimlerin, sivil toplum kuruluşlarının ve toplumun katılımını gerektiren bir süreçtir. Bu süreç, afet öncesi hazırlık, afet anındaki acil müdahale, yardım-kurtarma operasyonları, afet sonrası iyileşme ve yeniden inşa gibi aşamalardan oluşmaktadır. Afet yönetimi, risk analizi, planlama, eğitim, tatbikatlar, erken uyarı sistemleri, kriz iletişimi ve kaynak yönetimi gibi farklı bileşenleri içermektedir (AFAD, 2023). Amacı, afetlerin yol açtığı zararları minimize etmek ve topluları afetlere karşı daha dirençli hale getirmektir. Dünyada afet yönetimi ile ilgili prensip, ilke ve düzenlemeler uluslararası kuruluşlarca belirlenmekte ve uygulamaya geçirilmektedir. Bu konuda öncü kuruluş şüphesiz Birleşmiş Milletlerdir. Dünya genelinde 1960'ların ortalarından itibaren afet yönetimine ilişkin uluslararası organizasyonlar ve anlaşmaların oluşturulmasına katkıda bulunulduğu, 1980'ler ve 1990'larda ise afet yönetimi için uluslararası standartların ve en iyi uygulamaların geliştirildiği dönemlerin yaşandığı görülmektedir. 2000'lerin başından itibaren bilgi teknolojilerinin ve erken uyarı sistemlerinin gelişmesi, afetlere karşı hazırlıklı olma potansiyelini artırmış, uluslararası yardım ve işbirliği önemli bir rol oynar hale gelmiştir. Birleşmiş Milletler, 1990-2000 yılları arasındaki on yıllık süreci “Uluslararası Afet Zararlarının Azaltılması On Yılı” ilan etmiş, ardından “Hyogo Çerçeve Eylem Planı (2005- 2015)” ve “Sendai Afet Risklerinin Azaltılması Çerçeve Belgesini (2015-2030)” kabul etmiştir. Bu düzenlemelerde afet yönetiminin afet süreci öncesinde başlatılması ve ağırlık merkezinin afet öncesine yöneltilmesi gerekliliği önemle vurgulanmıştır. Türkiye'de afet yönetimi, 1999 Marmara depreminin ardından ciddi bir dönüşüm yaşamıştır. Bu deprem, Türkiye'de afetlere karşı daha hazırlıklı ve etkili bir yaklaşımın gerekliliğini göstermiştir. 2009 yılında "Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD)" kurulmuş ve Türkiye'deki afet yönetimi merkezleştirilmiştir. AFAD, afet öncesi hazırlık, acil müdahale, kurtarma ve iyileşme süreçlerini koordine eden yegâne kurum olmuştur. Bu süreçte deprem, sel ve diğer doğal afetlerle başa çıkmak için altyapıyı güçlendirmek, erken uyarı sistemlerini geliştirmek ve toplumun afet bilincini artırmak için çalışmalar yapılmıştır. Genel olarak, hem dünya genelinde hem de Türkiye'de afet yönetimi, geçmiş deneyimlerden öğrenme ve sürekli olarak geliştirme sürecindedir. Bilimsel ve teknolojik ilerlemeler, afetlere daha iyi bir şekilde hazırlanmayı ve müdahale etmeyi desteklemektedir.

Depremlerin diğer afet türlerinden ayrılan belirgin özellikleri bulunmaktadır. Depremlerin kontrol edilmesi mümkün olmadığı gibi ne zaman, nerde ve ne şiddette gerçekleşeceği konusunda tahminlerde bulunmak da son derece güçtür. Jeoloji ve diğer bilim alanlarında kat edilen ilerlemeler maalesef

henüz bu bilgileri insanlığa sunacak düzeye gelememiştir. Depremlerin sebep olduğu travmatik sorunların ne kadarının yapay (insan eliyle) ne kadarının tabii (doğal) olduğunu belirlemek de mümkün değildir. Depremler, yol açtığı hasar ve kayıplar bakımından da diğer afetlerden ayrılmaktadır. Can kaybı başta olmak üzere ekonomik ve sosyal alanda meydana getirdiği tahribatın telafisi imkânsız ya da son derece uzun zaman ve yüksek maliyetler gerektirmektedir. Türkiye coğrafi olarak dünyanın en tehlikeli deprem kuşaklarından olan Akdeniz-Alp-Himalaya hattı üzerinde bulunmaktadır (AFAD, 2022). Ülke nüfusu ve ülke yüzölçümünün çok önemli bir kısmı depremden ciddi manada zarar görecektir alan kapsamında yer almaktadır. Bu durum depremler ile ilgili hazırlık, deprem anı operasyon ve müdahale ile deprem sonrası iyileştirme faaliyetlerini çok daha önemli hâle getirmektedir. Bu çalışmalar için toplumsal etkilerin tespiti, bunun için de toplumdaki farklı etki gruplarının belirlenmesi hayati derecede önemlidir (Tierney, 2019). Deprem sonrasında oluşan ekonomik, ekolojik, psikolojik ve sosyal sorunlara acil, adil ve kalıcı çözümler üretilemezse ulusal güvenlik dahil çok daha ciddi ve karmaşık problemler gündeme gelecektir (İrdem ve Mert, 2023). Bu sorunların başında göç olgusu gelmektedir. Çünkü başta barınma sorunu ile karşılaşan aileler ve özellikle çocuk, engelli, yaşlı, göçmen gibi kırılgan gruplara dahil bireyler özel ve özgün ihtiyaçlarının karşılanması için çareyi göç etmekte bulacaklardır. Bu göçler yeni sorunları, yeni travmaları beraberinde getirmektedir. Depremzede olarak mağdur duruma düşen bireyler bu defa da göçmen olarak kendi aile, sosyal ve kültürel çevresinden kopmanın ve yeni duruma adapte olmanın ortaya çıkardığı sorunlarla mücadele etmek durumunda kalacaklardır. Diğer yandan göç veren bölgeler sosyal, ekonomik ve kültürel bakımdan kaynak ve direnç kaybına uğrayacaklardır.

1.2. Göç, Göç Teorileri, Göç Yönetimi ve Göç Politikaları

En temel manası ile insanların bir yerden başka bir yere taşınması veya yerleşmesi anlamına gelen göç, genellikle farklı coğrafi bölgeler, ülkeler veya şehirler arasındaki yer değişikliğini ifade etmektedir. Türk Dil Kurumu Sözlüğünde göç kavramı “Ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi; taşınma, hicret, muhaceret” olarak tanımlanmıştır (TDK, 2023). Uluslararası Göç Örgütü (IOM, International Organization for Migration) Göç Terimleri Sözlüğünde göç terimini; “Bir kişi ya da bir grup insanın yerleşik oldukları ülke içinde ya da sınırları aşarak başka ülke topraklarında ikamet etmesi” olarak tanımlamıştır (IOM, 2019). AFAD Açıklamalı Afet Terimleri Sözlüğünde ise göç “Bir grubun uluslararası bir sınırı geçerek veya bir devlet içinde yer değiştirmesi, süresi, yapısı ve nedeni ne olursa olsun insanların yer değiştirmesine ilişkin nüfus hareketleri, göç kapsamına girer. Buna mülteciler, yerinden edilmiş kişiler, yerinden çıkarılmış kişiler ve ekonomik göçmenler dâhildir” (AFAD, 2023) şeklinde ifade edilmektedir. Farklı bilim alanlarının veya disiplinlerin değişik tanımlamalar yapmalarına rağmen en genel anlam da göç, belli bir alanda yaşayan insanların ulusal ya da uluslararası boyutta bir yerden başka bir yere anlamlı bir uzaklık ve

etki yaratacak süreyle yer değiştirmeleridir (Bartram, 2017: 13; Töre, 2016: 47; Yılmaz, 2014: 1686; Boeles vd., 2014: 5; Şen, 2014: 233; akt.Özgüler vd, 2018). İnsanlar farklı nedenlerle göç kararı verebilirler. Afetler, doğa olayları, savaşlar, ekonomik nedenler, siyasî nedenler, çevresel değişiklikler, aile birleşimi veya eğitim gibi faktörler göç kararını etkileyen faktörlerden önde gelenlerdir. Birleşmiş Milletler Afet Riskini Azaltma Ofisi'ne göre afet kaynaklı göç, etkilenen kişilerin kapasitesini aşan maddî, ekonomik ve çevresel kayıplar ile kapsamlı insanî olumsuz etkileri içeren, toplumun işleyişindeki ciddi bozulmalar nedeniyle bireylerin yer değiştirmesi şeklinde tanımlanmıştır (UNDRR, 2019).

Göç konusu insanlık tarihi kadar eski ve devamlılık arz eden bir olgudur. Bu olguyu anlamlandırmak ve göç konusunda etkili olan argumanları açıklığa kavuşturmak amacı ile bilim adamları bir dizi görüş ileri sürmüşlerdir. Göç olgusunun teorik yapısını oluşturan bu görüşlerin ilki 1885 yılında Ernst Ravenstein tarafından ortaya konulmuştur. *The Laws of Migration* adlı eserinde Ravenstein, önce kısa sonra da daha uzak mesafelerde gerçekleşen yer değişimlerinin tedrici olarak ve birbirini etkileyen göç hareketlerini tetiklediğini, kentlere göre kırsal kesimdekilerin, erkeklere göre de kadınların göç eğiliminin daha yüksek olduğunu ileri sürmüştür (Kaya ve Yücel, 2022). 1966 'da Lee "İtme-Çekme Teorisi" olarak isimlendirilen çalışmasında temelde göçü tetikleyen unsurların göç kaynağı ülkenin itici koşulları ile hedef varış ülkesinin çekici koşulları olduğu ileri sürülmektedir. Genel manada düşük hayat standartlarının iticiliği ile yüksek hayat standartlarının çekiciliği göçü tetikleyen ana faktörlerdir. Kesişen Fırsatlar Teorisi (Theory of Intervening Opportunities), 1940 yılında Samuel Stouffer'in ortaya attığı ve göçü tetikleyen ana unsurların hedef ülkedeki fırsatların kaynak ülkeye göre çok daha tercih edilebilir olmasını savunan görüşlere dayanmaktadır (Kaya ve Yücel, 2022). Modernleşme Okulu-Denge Kuramı, göçü açıklamaya çalışan bir başka kuramdır. Buna göre kırsal bölgelerden sanayi bölgelerine oluşacak göç hareketi özellikle az gelişmiş ülkeler bakımından ekonomiyi ve yaşam standartlarını düzeltici etki yaratacaktır (Kaya ve Yücel, 2022). Merkez-Çevre ve Dünya Sistemi kuramı, bu görüşlere eleştirel bakış açısıyla ortaya çıkmış ve göç hareketliliği ile merkez (kalkınmış) ülkelerin çevre (az gelişmiş) ülkelerden hammadde ve ucuz emek transfer ettiklerini ve bu durumun zayıf ile güçlü ülke ekonomilerinin arasındaki farkı güçlüler lehine derinleştireceğini ileri sürmektedir (Kaya ve Yücel, 2022). Neo-Klasik Teori, bireylerin ekonomik fayda ve maliyet hesaplarına dayandığını savunmaktadır. Bireyler; iş imkanları, gelir farkları ve maliyetler gibi faktörlere göre göç kararı alırlar (Falck vd.,2011). İnsan Sermayesi Teorisi, bireylerin eğitim, deneyim ve becerilerini geliştirerek ekonomik açıdan daha avantajlı hâle gelmek amacıyla göç ettiklerini öne sürmektedir. Ağ Teorisine göre göç, bireylerin sosyal ağları ve ilişkileri aracılığıyla etkilenir. Bu teori, göç kararlarının aile, arkadaşlar ve tanıdıklar aracılığıyla yayıldığını savunmaktadır. Kültürel Teorilere göre göç, kültürel farklılıklar, din ve dil gibi etmenlerle açıklanır (Falck vd.,2011). Göç edenler, kendi kültürel kimliklerini korumak veya değiştirmek amacıyla yeni bir

yerleşim yeri seçebilirler. Entegrasyon ve Asimilasyon Teorileri, göç edenlerin yeni toplumlara uyum sağlama sürecini inceler. Entegrasyon, göçmenlerin kendi kültürel özelliklerini korurken yeni toplumla uyum sağlama sürecini ifade ederken, asimilasyon, göçmenlerin yeni toplumun kültürüne tamamen entegre olma sürecini temsil etmektedir. İnsan Hakları Teorisi, siyasî baskıdan kaçanlar, insan hakları ihlallerine uğrayanlar ve sığınma arayanlar gibi göçmenlerin temel insan haklarını koruma ve iyileştirme amacı taşıdığını savunur (Hugo, 1996). Göç, genellikle birden çok faktörün etkileşiminden kaynaklanır ve bireylerin göç kararları karmaşıktır. Bu nedenle, göçü anlamak için çoklu teorilere başvurmak yaygın bir yaklaşımdır.

Göç çeşitleri, gerçekleşme nedenine göre gönüllü (iradi), zorunlu (gayri iradi); hedef yerine göre iç göç, dış göç; yasal durumuna göre düzenli, göç düzensiz göç; hacmine göre bireysel göç, kitlesel göç; süresine göre uzun vadeli göç, kısa vadeli göç (Özgüler vd, 2018, 6-10) olarak sınıflandırılmaktadır. Bireyler arzu etmedikleri veya beklentileri ile örtüşmeyen şartlarda göç seçeneğini gündeme almaktadırlar. Bu bağlamda afetten etkilenen insanların karşılaştıkları olağan üstü durum, bozulan yaşam seyri ile alışlagelen hayat standartlarına erişememe karşısında göç eğilimine yönelmeleri son derece doğaldır.

Dünyada göç yönetimi, zaman içinde önemli gelişmeler göstermiştir. Göç yönetimi, ülkeler arasında artan işbirliği ve koordinasyon ile gelişmiştir. Birleşmiş Milletler ve diğer uluslararası örgütler, göçle ilgili küresel standartlar ve çerçeveler oluşturmuş ve ülkeler arası işbirliğini teşvik etmiştir. Birçok ülke, kapsamlı göç politikaları geliştirmiş ve göçmenlerin haklarını koruyacak yasalar ve düzenlemeler oluşturmuştur. Göç yönetimi, insan haklarına saygıyı vurgulayan bir yöne evrilmiştir. Göçmenlerin insan haklarına ve temel özgürlüklere saygı gösterilmesi önemli bir odak noktası haline gelmiştir. Uluslararası toplum, büyük göç dalgalarının yol açtığı krizlere daha etkili bir şekilde müdahale etme konusunda çalışmaktadır. Acil durum ve sığınma alanları, bu tür durumlar için geliştirilmiştir. Dijital teknolojiler ve veri analitiği, göç yönetimini daha etkili hâle getirmek için kullanılmaktadır. Göç, hem kaynak ülkeler hem de hedef ülkeler için ekonomik ve sosyal etkilere sahiptir. Bu nedenle, göç yönetimi, kalkınma politikalarıyla daha yakından ilişkilendirilmektedir. Sığınma başvuruları arttıkça, sığınma hukuku ve mülteci hakları daha fazla önem kazanmıştır. Mülteci haklarına saygı gösteren birçok ülke, uluslararası koruma sağlamaktadır. Türkiye, göç yönetimi alanında daha iyi planlama ve politika geliştirme çabalarını artırmıştır. Göç ve mülteci politikaları, 2013 yılında kurulan Göç İdaresi Başkanlığı tarafından koordine edilmektedir. Türkiye, uluslararası koruma ihtiyacı olan sığınmacıları ve mültecileri kabul etmektedir. Özellikle Suriyeli sığınmacıların büyük bir topluluğunu barındırmaktadır. Türkiye, bu sığınmacıların temel ihtiyaçlarına yanıt vermek ve topluma entegre olmalarına destek olmak için çeşitli programlar yürütmektedir. Dil kursları, eğitim olanakları ve istihdam destekleri gibi hizmetler sunulmaktadır. Göç yönetimi ve sığınma konularında diğer ülkeler ve uluslararası toplumla işbirliği yapmaktadır. Orta Doğu'daki

krizlerin etkisiyle transit göçmenlerin geçiş yolu olarak kullanılmasına yönelik önlemler geliştirmiştir. Türkiye'nin coğrafi konumu ve bölgesel dinamikler nedeniyle göç yönetimi önemli bir konu hâline gelmiştir. Ülke, uluslararası toplumla iş birliği yaparak göçmenlerin haklarını korumaya ve toplumsal uyumu teşvik etmeye çalışmaktadır. Türkiye'deki göç yönetimi sürekli olarak değişen koşullar ve ihtiyaçlar doğrultusunda evrilmektedir.

1.3. Afet Göç İlişkisi ve Literatür

Afetler ile göç arasında karşılıklı birbirini etkileyen ve birbirini tetikleyen bir ilişki bulunmaktadır. Afetler, sonuçları itibarıyla göçlere sebebiyet verirken göçler de kapsamları ve etki alanları bakımından afete dönüşebilmektedirler. Literatürde daha ziyade afet sonrası oluşan göçler işlenmiş ve araştırmalara konu edilmiştir. Oysa özellikle son on yılda Suriye'den Türkiye'ye doğru gelişen kitlesel göç akını adeta bir afet gibi etkiler doğurmuş ve çok geniş kapsamlı politikalar izlenmesini zorunlu kılmıştır. Diğer taraftan afet bölgelerinde göçmenlerin göçmen olmaktan kaynaklanan özel durumlarını konu alan akademik çalışma yok denecek kadar azdır. Oysa zaten kırılğan yapıya sahip olan göçmenlerin deprem gibi afetlerle kırılğanlıkları artmakta ve adeta katmerlenmektedir. Hayatlarını idame ettirme noktasında son derece güçlüklerle karşılaşmakta ve en temel hizmetlere erişimde dahi zorluklar yaşayabilmektedirler. Göçmenler, afet sonrasında bozulan hayat seyrini yeniden yapılandırmak gayesiyle ikinci bir göçe daha katlanmak zorunda kalabilmektedirler. Dünyada ve Türkiye'de özellikle afetler sonrası göçe ilişkin zengin bir literatür oluşmuştur. Göç konusunda yapılan bir araştırmada kasırgaların etkili olduğu bölgelerde insanların göç eğiliminin arttığı tespit edilmiştir (Spencer ve Urquhart, 2018). Bir başka araştırmada sel ve fırtına gibi doğa olaylarının yoksulluk, sağlık harcamaları ve göç hareketlerinin artması üzerinde etkili olduğu vurgulanmıştır (Abbas Khan vd., 2019). Göçü konu alan bir çalışmada afet sıklığı ve şiddeti ile nüfus hareketliliği arasında net bir ilişki olduğu tespit edilmiş, afetlerin göçler için itici bir kuvvet teşkil ettiği sonucuna ulaşılmıştır (Shultz vd., 2019). Sel, kuraklık gibi afetleri konu alan bir başka araştırmada bu afetlerden etkilenen toplumlarda göç eğiliminin yüksek olduğuna vurgu yapılmıştır. Trinh vd.; doğal afetlerin büyüklüğü, yol açtıkları hasarlar ve oluşturdukları sosyal etkilerin göç kararları üzerinde çok etkili olduğu sonucuna varmışlardır (Trinh vd., 2021). Atalay, "Afet Sonrası İç Göç ve Eğitimde Zincirleme Reaksiyonlar" isimli çalışmasında deprem ve göç konusuna eğitim odaklı yaklaşmıştır. Deprem sonrası eğitim hizmetlerinin birçok yönden aksayacağını, bu olumsuzluğun zincirleme olarak başka ve daha derin problemleri beraberinde getireceğini ve bu nedenle proaktif bir yaklaşımla etkili tedbirler alınması gerekliliğini savunmuştur (Atalay, 2023, 1716-1734). Peker ve Şanlı, Elazığ özelinde deprem ve göç ilişkisini araştırdıkları çalışmada 24 Ocak 2020 depremi sonrası Elazığ'dan başka illere ciddi maddi göçler yaşandığı, göçe sebep olarak da işsizlik ve gelir düşüklüğü, ekonomik güçlükler, güven arayışı, eğitim hizmetlerinin aksaması gibi konuların ifade edildiği görülmüştür. Ayrıca deprem riskinin her zaman var olmaya devam edeceği ve dolayısıyla depremin tüm olumsuz etkilerini

minimize edecek ve riskleri azaltacak etkin bir afet yönetim sürecine ihtiyaç olduğu vurgulanmıştır (Peker ve Şanlı, 2022, 148). Yenilmez, afetin hemen sonrasında yaptığı çalışmada 6 Şubat 2023 tarihinde gerçekleşen deprem felaketinin neden olduğu en önemli sorunlardan birisinin göç olduğunu, göç nedeniyle özellikle kırılğan grupların çok ciddi sıkıntılar yaşadıklarını ve bu nedenle deprem hadisesi ile birlikte derhal ülke içi göçün bir plan dâhilinde yapılması ve zaten depremden etkilenen insanların daha da sıkıntı yaşamaması için etkin tedbirler alınması gerektiğini ifade etmiştir (Yenilmez, 2023, 39-52). Usta, “Düzensiz Göç Sorununun Afet Yönetimi Açısından Değerlendirilmesi: Türkiye Örneği” isimli çalışmasında ulusal ve uluslararası göç yönetim mevzuatlarının günün koşullarına uygun şekilde güncelleştirilmesini, göçmenlerin sosyal hayata uyumlarının artırılabilmesi için destek programları planlanmasını, göç hareketliliğinin yönetilebilmesi açısından menşei ülkelerin, yatırımlar ve olanaklar noktasında desteklenmesi gibi önerilere yer vermiştir (Usta, 2023, 553-572). Deniz vd., Van özelinde gerçekleştirdikleri çalışmada 23 Ekim 2011 ve 9 Kasım 2011 tarihlerinde Van’da meydana gelen depremler neticesinde yüzbinlerce insanın bölgeden göç ettiğini, göçün afet sonrası sürecin doğal sonucu olduğunu, göç edenlerin bir kısmının dönme eğiliminde olmaların karşın kalıcı olarak göç edenlerin de olduğu ve deprem felaketinin ardından geçen zamanın göç isteğini önemli derecede azalttığını tespit etmişlerdir (Deniz vd, 2017, 1426-1444). Güreşçi, “Kahramanmaraş Depremi Sonrası Yeni Bir Tartışma Konusu Olarak Deprem Göçü” adlı çalışmasında deprem sonrası meydana gelen zorunlu göçlere vurgu yapmış ve bu göçlerin olası sonuçları üzerinde durmuştur. Bu bağlamda ekonomik ve sosyal kayıplar, psikolojik tahribat, nüfus ve demografi değişimi ile yeniden imar çalışmalarının gerektireceği yüksek maliyetler gibi önemli hususlar ön plana çıkmıştır (Güreşçi, 2023, 47-60). Haliloğlu Kahraman, “Kahramanmaraş ve Hatay Depremlerinin Düşündürdükleri: Suriyeli Mültecilerin Yer Seçim Kararlarının Deprem Tehlikeleri ve Riskleri Açısından Değerlendirilmesi” isimli çalışmasında deprem öncesi ve sonrası Suriyelilerin yer ve konut tercihlerinin gelirleri ile bağlantılı olarak düşük kaliteli, depreme dayanıksız ve inşaat tekniklerine uygun olmayan niteliklere sahip olduğunu ve bu durumun depremde can kayıplarının ciddi manada artmasına sebebiyet verdiğini vurgulamıştır (Haliloğlu Kahraman, 2023, 1-9). Semerci vd. Göç Araştırmaları Derneği (GAR) ile birlikte deprem bölgesinde yaptıkları çalışmada Suriyeli göçmenlerin ayrımcılıkla karşılaştıkları, görmezden gelindikleri, deprem sonrası barınma, gıda ve sağlık hizmetlerinden yararlandırılmadıkları ya da Türk vatandaşlarından arta kaldığı kadar yararlandırıldıkları, önemli bir kesiminin göç ettiği ancak göç edenlerin de göç ettikleri illerde ayrımcılık pratikleri ile karşılaştıkları yönünde tespitlerde bulunmuşlardır (Semerci vd, 2023, 469-483).

2. Araştırma Metodu ve Süreci

Göçmenlerin Hatay’da deprem tecrübelerinin irdelendiği çalışmada nitel araştırma metodu kullanılmıştır. Nitel araştırma yöntemi, derinlemesine anlayış ve kapsamlı bir analiz sağlamak için niteliksel verilere dayalı olarak

gerçekleştirilen bir yaklaşımdır. Bu yöntem, araştırılan olguyu ve katılımcıların deneyimlerini daha iyi anlamak, algılamalarını keşfetmek ve karmaşık sosyal süreçleri anlamak için kullanılmaktadır (Creswell, 2015). Mülakatlar, nitel araştırmalarda zengin ve derin verilerin elde edilmesini sağlayan önemli bir yöntemdir. Nitel araştırma yöntemlerinden mülakatın diğer yöntemlere göre bazı üstün ve zayıf yönleri vardır. Üstün Yönleri: Mülakatlar, araştırmacılara katılımcıların deneyimlerini, tutumlarını ve düşüncelerini daha derinlemesine anlama fırsatı sağlamaktadır. Mülakatlar, araştırmacıların soruları ve konuları esnek bir şekilde ayarlayabileceği bir yöntemdir. Katılımcının yanıtlarına göre sorular ve konular değiştirilebilmekte bu da araştırmacının daha derinlemesine anlayış sağlamasına olanak tanımaktadır. Mülakatlar, katılımcıların sesini duymaya odaklanmakta ve katılımcıların deneyimlerine, anlamlarına ve perspektiflerine önem vermektedir (Merriam, 2009). Katılımcının ifade etmek istedikleri konulara yönlendirme yapma imkânı sunmaktadır. Mülakatlar, araştırmacılara katılımcıların deneyimlerini belirli bir bağlamda anlama ve iç görüler elde etme fırsatı vermektedir. Zayıf Yönleri ise; Mülakatlar genellikle sınırlı sayıda katılımcı üzerinde gerçekleştirilebilmektedir, bu nedenle elde edilen bulguların genellenebilirliği sınırlı olabilmektedir. Bulgular, sınırlı bir örnekleme dayanmakta ve diğer kişilere veya popülasyona doğrudan uygulanabilirliği zayıf olabilmektedir. Mülakatlarda araştırmacının varlığı ve sorularının yönlendirmesi nedeniyle katılımcı yanıtlarını etkileyebilmektedir. Araştırmacının ön yargıları, katılımcıların cevaplarını etkileyebilmekte ve objektiflik açısından bazı zorluklar yaratabilmektedir. Mülakatlar, zaman ve kaynak açısından yoğun bir yöntemdir. Mülakatların planlanması, düzenlenmesi ve kaydedilmesi zaman almaktadır. Ayrıca, mülakatların analiz edilmesi de zaman ve çaba gerektirmektedir. Mülakatlar, katılımcıların sözlü ifadelerine dayanır ve yazılı veya görsel verilere göre daha sınırlıdır. Bu da bazı detayların veya ipuçlarının gözden kaçmasına neden olabilmektedir.

Her araştırma yönteminin kendi üstün yönleri ve zayıf yönleri vardır. Araştırma sorusu ve hedeflerine bağlı olarak mülakatlar veya diğer nitel araştırma yöntemleri tercih edilebilir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Araştırmacılar, yöntem seçiminde bu üstün ve zayıf yönleri dikkate almalı ve araştırma sürecini bu çerçevede tasarlamalıdır (Punch, 2005). Bu araştırmada da nitel araştırma yöntemlerinden mülakat tekniği tercih edilmiştir. Depremin göçmenler üzerindeki etkilerini irdelemek üzere yarı yapılandırılmış mülakat formları hazırlanmıştır. Türkiye’de en fazla göçmenin barındığı ve depremden en fazla etkilenen illerden olan Hatay’da göçmenlerin kaldıkları çadır kentler ve konteyner kentler ziyaret edilmiş ve göçmen depremedelerin yaşadıkları zorluklar yerinde gözlemlenmiştir. Örneklem seçiminde mümkün olduğu kadar farklı çevrelerden ve farklı niteliklere (cinsiyet, yaş, meslek, eğitim, gelir düzeyi) sahip göçmenlerin araştırmaya dâhil edilmesine dikkat edilmiştir. Görüşmeler genellikle çadır ya da konteynerlerin önünde sohbet ortamında gerçekleştirilmiştir. Öncesinde bölgede yer alan ve psikososyal hizmet veren uzmanlardan yardım ve destek alınmış,

görüşmeler bu uzmanların önerileri doğrultusunda yürütülmüştür. Hiçbir depremde göçmen görüşmeye zorlanmamış sadece istekli olanlarla mülakat gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların sözleri kesilmemiş, mülakat formundaki sorular sohbetin bir parçası şeklinde yöneltmiş, katılımcıları endişeye sevk etmemek adına ses kaydı alınmamış, sadece yazılı notlarla yetinilmiştir. Kişisel kimlik bilgileri noktasında mahremiyete özen gösterilmiştir. Depremde göçmenlerin hassasiyetleri dikkate alınarak araştırma teknikleri mümkün olduğunca esnetilerek uygulanmıştır.

Nitel araştırma yönteminde veri analizi, sahadan alınan verileri anlamlandırmaya ve yorumlamaya yöneliktir. Bu çalışmada tematik analiz kullanılmıştır. Bu yöntemde ham veriler sistematik olarak toplanmakta ve transkriptlere aktarılmaktadır. Sonraki aşamada görüşme transkriptleri detaylı olarak okunmakta, ilk etiketlemeler ve kodlamalar yapılmaktadır. Buradan ilk temalara ulaşılmaktadır. Daha sonra, ulaşılan temalar birbirleri ile ilişkilendirilerek bir üst anlam kategorisine geçilmektedir. Son olarak ise elde edilen tüm veriler çerçevesinde sonuç yargıları ortaya çıkartılmaktadır (Creswell, 2013).

2.1. Çalışma Sahası

Depremde göçmenlerin deneyimlerinin araştırıldığı bu çalışmada saha olarak Hatay ili tercih edilmiştir. Tarihsel olarak çok farklı medeniyetlere ev sahipliği yapacak kadar kültürel ve mimarî birikime sahip olan Hatay'ın aynı zamanda depremde en fazla yıkıma uğrayan kent olmasının yanı sıra son on yılda en fazla Suriyeli göçmen barındıran illerin başında gelmesi bu tercihte etkili olan faktörler olarak belirlenmiştir. Araştırmacılar bakımından gözlem ve görüşme için erişilebilir olması bir başka tercih nedeni olarak değerlendirilmiştir.

2.2. Demografik Özellikler

Araştırma kapsamında yaklaşık 90 Suriyeli göçmen ile yüz yüze görüşme sağlanmıştır. Görüşmeler bazen bireysel bazen de grup şeklinde gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların farklılıkları ve farklı görüşleri yansıttığı tespit edilen 25 görüşme seçilmiş ve araştırma bu görüşmeler üzerine inşa edilmiştir. Katılımcıların 13'ü kadın, 12'si erkektir ve yaşları 19 ile 57 arasında değişmektedir. Katılımcıların farklı meslek ve eğitim seviyesinden belirlenmesine özellikle gayret edilmiştir. Katılımcıların Türkiye'deki ikamet süreleri 4 yıl ile 11 yıl arasında değişmektedir. Ayrıca katılımcıların tamamı, deprem tecrübesini depremin en fazla etkili olduğu yerlerin başında gelen Antakya'da yaşamışlardır. Aşağıdaki tablo araştırmaya katkı sunan Suriyeli göçmenlerin temel demografik özelliklerini göstermektedir. Çalışmada katılımcıların ifadeleri doğrudan verilirken tırnak işareti içerisinde italik olarak yazılmıştır. Tablo'da ayrıca katılımcıların ortalama gelirleri, depremde yaşadıkları can kayıpları ile deprem sonrası yerleşim alanlarına yer verilmiştir. Katılımcı ifadelerinden sonra yer alan parantezde ise katılımcı kodu (K1, K2,...), cinsiyet (K/E) ve yaş kategorileri verilmiştir.

Tablo 1: Katılımcıların Demografik Özellikleri

Katılımcı Kodu	Cinsiyet	Yaş	Türkiye'de İkamet Süresi	Meslek / Öğrenim Durumu	Yaklaşık Hane Geliri	Deprem Yaşandığı Yer	Konut Durumu	Kayıp Durumu	Deprem Sonrası Yerleşim
K1	Kadın	20	11 Yıl	Üniv. Öğrencisi	10000	Antakya	Yıkıldı	Amca ve 3 kuzen	Konteyner
K2	Erkek	30	11 Yıl	Tarım Çalışanı	9000	Antakya	Ağır Hasarlı	Kız kardeş dört yeğen	Konteyner
K3	Erkek	25	7 Yıl	Üniv. Öğrencisi	8500	Antakya	Yıkıldı	Yok	Konteyner
K4	Kadın	27	8 Yıl	Özel Öğretmen	10000	Antakya	Ağır Hasarlı	Eşi ve Kardeşleri	Çadır
K5	Erkek	36	4 Yıl	Marangoz	10000	Antakya	Ağır Hasarlı	Çokça Akrafa	Çadır
K6	Erkek	34	11 Yıl	Muhasebe	16000	Antakya	Yıkıldı	Ailenin Tamamı	Çadır
K7	Erkek	42	9 Yıl	STK Çalışanı	9500	Antakya	Yıkıldı	30 Akrafa 40 Arkadaş	Çadır
K8	Kadın	40	12 Yıl	Anaokulu öğretmeni	10000	Antakya	Ağır Hasarlı	Yok	Konteyner
K9	Kadın	41	10 Yıl	Ev Hanımı	7500	Antakya	Ağır Hasarlı	8 Akrafa	Konteyner
K10	Erkek	19	10 Yıl	Üniv. Öğrencisi	8500	Antakya	Yıkıldı	Anne, iki kardeş	Çadır
K11	Erkek	52	10 Yıl	Serbest	7500	Antakya	Ağır Hasarlı	Yok	Çadır
K12	Kadın	21	11 Yıl	Üniv. Öğrencisi	6500	Antakya	Ağır Hasarlı	3 Arkadaş	Konteyner
K13	Kadın	23	5 Yıl	Ev Hanımı	8000	Antakya	Yıkıldı	Eşi	Konteyner
K14	Erkek	20	12 Yıl	Berber	10000	Antakya	Ağır Hasarlı	Yok	Çadır
K15	Kadın	27	11 Yıl	Bakıcı	7500	Antakya	Yıkıldı	Arkadaşı ve yeğeni	Çadır
K16	Kadın	55	6 Yıl	Ev Hanımı	15000	Antakya	Yıkıldı	Kardeş ailesi/8 kişi	Konteyner
K17	Kadın	27	4 Yıl	Mimar	10000	Antakya	Ağır Hasarlı	Anne/teyze/ amca	Konteyner
K18	Kadın	20	7 Yıl	Üniv. Öğrencisi	7500	Antakya	Az hasarlı	Yok	Çadır
K19	Erkek	24	9 Yıl	Üniv.Öğr / Ressam	9000	Antakya	Ağır hasarlı	4 amca ve çocukları	Çadır
K20	Kadın	51	4 Yıl	İngilizce Öğretmeni	8500	Antakya	Yıkıldı	Yok	Çadır
K21	Kadın	19	6 Yıl	Üniv.Öğr/ STK Çalış	9500	Antakya	Yıkıldı	Amca ve ailesi	Çadır
K22	Erkek	57	5 Yıl	Öğretmen	9500	Antakya	Yıkıldı	Kızı ve iki yeğeni	Çadır
K23	Erkek	22	6 Yıl	Üniv. Öğrencisi	8000	Antakya	Yıkıldı	Dört akraba	Çadır
K24	Erkek	30	4 Yıl	İşçi	7500	Antakya	Ağır Hasarlı	Yok	Çadır
K25	Kadın	33	7 Yıl	Öğretmen	8500	Antakya	Ağır Hasarlı	Yok	Konteyner

3. Deprem Öncesi Durum ve Depreme Hazırlık

Suriye’de başlayan iç savaş nedeniyle 2011 yılından itibaren Suriyeliler Türkiye’ye kitleler halinde gelmeye başlamışlardır. Başlangıçta sayının ve sürenin az olacağı düşünülmüş ve açık kapı politikası uygulanmıştır (Duruel, 2017a). Böylece kısa sürede milyonları bulan Suriyeli göçmen, Türkiye’nin her tarafına ama özellikle kültürel ve fiziksel olarak yakın mesafede bulunan sınır illerine yerleşmişlerdir. Zamanla bu geçicilik durumu uzamış ve kalıcılık yönünde eğilim artmıştır. İlk dönemlerde geçici barınma merkezleri (kamplar), geçici eğitim merkezleri, göçmen sağlık merkezleri gibi göçmenlerin temel ihtiyaçlarına yönelik çözüm mekanizmaları oluşturulmuştur (Duruel ve Kara, 2016). Bu dönemde toplumsal kabul noktasında ciddi sıkıntılar yaşanmamıştır. Her ne kadar göçmen kalabalığından rahatsızlık dillendirilse de savaştan kaçarak canını kurtarmak isteyen sığınmacılara daha insani bakılması ve hatta yardım edilmesi noktasında genel bir kabulün olduğunu söylemek de mümkündür. Zamanla artan kira fiyatları, kamu hizmetlerine erişimde yaşanan sıkıntılar, iş gücü piyasasında yaşanan rekabet, ücret düşüşleri ve artan işsizlik göçmenler ile yerel halk arasında çatışmaların doğmasına neden olmuştur. Diğer taraftan uluslararası kuruluşlarca Suriyelilere yapılan yardımlar yerel halk nezdinde eleştiri konusu olmaya ve devletin Suriyelilere kendi vatandaşlarından daha fazla değer ve destek verdiği yönünde kanaatlerin yerleşmesine neden olmuştur. Misafirlik sürecinin uzaması, yerel halkın tahammül sınırlarının zorlanması devleti yeni tedbirler almaya sevk etmiştir (Duruel ve Kara, 2016). Bu bağlamda artık Suriyeliler geçici eğitim merkezlerinde değil, Türk öğrencilerle aynı sınıfta okumaya; Suriyeli hastalar göçmen sağlık merkezlerinde değil, Türk vatandaşları gibi tüm sağlık kuruluşlarında tedavi hizmeti almaya başlamışlardır. Suriyeli işçiler artık belirli koşullar altında iş gücü piyasasına erişebilmekte ve işe girebilmektedir. Bu durum bölgede yaşayan Türk vatandaşlarında ciddi rahatsızlıklar meydana getirmiş ve toplumsal kabul düzeyini önemli ölçüde düşürmüştür (Duruel, 2016). Suriyeli göçmenlerin kafelerde, plajlarda Türk vatandaşlarını rahatsız ettikleri yönünde basında çıkan haberler gerilimi daha da tırmandırmış ve Suriyeli göçmenlere karşı nefret düzeyini daha da artırmıştır. Deprem gerçekleştiği dönemin aynı zamanda genel seçimler öncesi propaganda dönemine denk gelmesi göçmen meselesini politik bir argüman haline getirmiş ve açıkçası bu argümanı kullanan siyasi çevreler toplumda ciddi bir karşılık da bulmuştur. Bu anlamda göçmenleri kendi ülkelerine gönderme vaadi önemli bir seçim kozu haline gelmiştir. Bu durumda göçmenlere yönelik her olumsuz söylem siyasî bir kazanım olarak değerlendirildiği için doğruluğu kanıtlanmamış birçok göçmen karşıtı haber hızla yayılmış ve göçmen nefretini daha körüklemiştir. Bu sosyal ve politik koşullarda meydana gelen deprem felaketi, özellikle Hatay gibi çokça göçmen barındıran ve çok parçalı bir sosyolojik yapıya sahip kentte göçmenler bakımından şartların çok daha ağırlaşması sonucunu doğurmuştur.

Deprem öncesi süreçte Hatay'ın çok fazla dış göç alması, zaten sınırlı olan konut stokunu daha da daraltmış ve konut ihtiyacını had safhaya çıkartmıştır. Antakya'nın gastronomi alanında ilerlemesi, mobilya ve ayakkabıcılık sektörlerinde öncü olması, amik ovasının tarım ve tarımsal sanayi, paketleme gibi alanlarda önemli derecede işgücüne ihtiyaç duyması Suriyeli göçmenler açısından önemli bir istihdam sahası açmış ve yüksek kira ile elverişsiz konutlara rağmen bölgede kalmalarına sebep teşkil etmiştir. Savaşta bütün varlığını terk ederek Türkiye'ye sığınan göçmenler yükselen kira fiyatları karşısında eski, elverişsiz, sağlam olmayan, önceleri ardiye ya da müstemilat olarak kullanılan mekânlarda kirayı ödeyebilmek için birden fazla aile ortak şekilde ikamet etmişlerdir. Binaların sağlam olmaması ve çok sayıda ailenin bu elverişsiz evlerde kalması depremde yıkımları ve can kayıplarını önemli derecede artırmıştır. Diğer yandan göçmenler, kendileri açısından coğrafyasını, jeolojisini bilmedikleri bir ülkede dil konusunda da zorluklar yaşadıkları için depreme hazırlık anlamında hiçbir girişimde bulunamamış, yapılan uyarıları, gerçekleştirilen tatbikatları, eğitimleri hiçbir şekilde anlayamamış ve uygulayamamışlardır.

4. Araştırma Bulguları

4.1. Deprem Anı, Arama Kurtarma ve Temel Hizmetlere Erişim

Depremin saat 04:17 gerçekleştiği dikkate alınırsa gece vardiyasında çalışanlar hariç diğer tüm vatandaşlar gibi göçmenlerin de depreme evlerinde uyku esnasında yakalanmış oldukları anlaşılmaktadır. Bu durum şaşkınlık, korku ve endişeyi daha da artırmıştır. Göçmenlerin göreceli olarak daha eski ve elverişsiz konutlarda kaldıkları göz önünde bulundurulduğunda depremin hemen başında yıkım ve kayıpların yaşandığı, sağlam binalara nazaran kurtuluş ihtimalinin daha az olduğu değerlendirilmektedir. Nitekim katılımcılarla yapılan mülakatlarda bu durum net bir şekilde ifade edilmektedir:

Deprem sırasında evdeydim ve sabah saat 4'te ailem ve ben uyandık, ev sarsılıyordu. Artık evden çıkmaktan başka bir şey düşünemedik çünkü o anda ne olduğunu anlayamadık, hepimiz şaşkınlık içerisindeydik, çok şükür, depremde tamamen yıkılan evden sağ salim çıktık (K3, E, 25).

05.02.2023 / amcamı ziyaret etmeye gittik ailece, yağmurlu sakin bir gündü, beraber vakit geçirdik uzun zamandır görüşemiyorduk zaten. Kavuşma değil de bir vedalaşmaydı ama haberimiz yokmuş. Birkaç saat sonra depremde amcamı kaybettim. Evdeydim çok korkunçtu kıyamet koptu sandık. Annem beni ve kardeşlerimi kucakladı, şehadet getiriyorduk. Yemek masası altına girip korunmaya çalıştık. Biz evdeyken apartman yana düştü ama bize bir şey olmadı, çok şükür evden çıktık. 3. Kattan iniyoruz bir baktık zemin kat yok olmuş onun yerini 1.kat almış giriş yok orda sıkıştık. Sonra babam geldi yardım etti ve çıktık ben annem ve iki kardeşim (K1, K,20).

Deprem anında Antakya'daydım, uyuyordum, depremin etkisiyle uyandım, korktum ve ilk sarsıntı geçene kadar yerimde kaldım, dışarıya çıkabildim,

binlerce mahallelinin korkunç çığılıklar arasında toplandığı sokağa indim (K25, K, 33).

Deprem anındaki ilk şok atlatıldıktan sonra enkaz altında kalanlar için arama kurtarma faaliyetlerine girişilmesi akla ilk gelen hareket olarak değerlendirilmektedir. Enkazdan sağ kurtulan depremzede göçmenler akraba, komşu ve yakınlarını kurtarma noktasında çokça çaba harcasalar da başarılı olamamışlardır (GAR, 2023a). Elverişsiz hava koşulları, enkazın sayı ve hacim olarak büyüklüğü, araç gereç yetersizlikleri, dil ve prosedür bilememe nedeniyle kamu makamlarına ulaşamama, haberleşme imkanlarının kısıtlılığı gibi bir dizi faktör arama kurtarma faaliyetlerinin gecikmesine neden olmuştur. Depremde enkaz altında kalan göçmenler, bir yandan kendi imkânlarıyla kurtulmaya çalışırken diğer yandan arama kurtarma ekiplerine yerlerini bildirme gayretine girişmişleridir. Basında enkaz altındaki göçmenlerin arama kurtarma faaliyetlerine katılanlarca yapılan çağrılara özellikle cevap vermedikleri (GAR, (2023b), göçmen olduklarının anlaşılması durumunda enkaz altında terk edilecekleri korkusuyla seslerini çıkarmadıkları yönünde haberler yapıldıysa da sahada bu olayı teyit eden bir bilgi ile karşılaşılmamıştır. Aksine birçok göçmen, yakınlarıdaki insanların, komşuların ve sonraki süreçte arama kurtarma ekiplerinin kendilerine yardım ettiklerini ifade etmişlerdir:

Antakya'da ekip yetersizliğinden dolayı çok sıkıntı yaşadık, Reyhanlı'da komşular bizi kontrol ederek yardımcı oldular (K7,E, 42).

Amcam, halam, ninem kuzenlerim hepsi enkaz altındaydı ve kurtarma ekibi ya da ambulans yoktu, amcamı enkaz altından biz çıkardık ambulansı saatlerce bekledik yok. Götürecek araba da yok (K1, K,20).

Deprem esnasında ve sonrasında kendini rahatlatmak ve direncini korumak amacıyla depremzede göçmenlerin dua, zikir ve Kur'an okuduklarını ve sabırla yardım beklediklerini ifade etmişlerdir:

Beni en çok rahatlatan şey dua etmek ve akrabalarla birlikte olmaktı. Deprem anında yere çöküp gözlerimi kapatmak, hatta ailemi de benimle aynı yerde görmek beni sakinleştirdi (K14,E,20).

Çocuklarıma yakın olmak, Kur'an okumak, namaz kılmak, Ramazan'da camiye gitmek, fakirlere sadaka vermek, sevdiğim insanların yanında olmak direncimi korumumu sağladı (K20,K, 51).

Dua etmek, aileme yakın olmak, yardıma ihtiyacı olan herkese yardım etmek. İnsanlara yardım ettiğimde psikolojik olarak daha rahat hissediyorum (K21, K,19).

Depremin durmasından hemen sonra bir yandan arama kurtarma faaliyetleri sürerken diğer yandan sağ veya yaralı kurtulanların temel ihtiyaçlarını, barınma alanlarını tesis etmek için yoğun bir çaba harcadığı dikkatlerden kaçmamıştır. Deprem sabaha karşı gerçekleşmiş, insanlar gece kıyafetleri ile kendilerini dışarı atmışlardır. Soğuk hava koşullarından ciddi anlamda etkilenen

depremzedeler, sonrasında temel beslenme ve gıda temininde zorluklarla karşılaşmışlardır. Başlangıçta göçmenlerin ve yerel halkın kendi aralarında yardımlaşarak ürettiği çözümler ilerleyen süreçte kamu kurumları ve sivil dayanışma platformları tarafından üstlenilmiştir. Göçmenler bu konuda ilk şok atladıktan sonra dikkate değer bir sıkıntı ile karşılaşmadıklarını ifade etmişlerdir:

İşverenimiz Antakya'da başka mahallede ikamet ediyordu. Atölyede benimle beraber çalışan dört arkadaşım ve aileleri aynı sokakta kalıyorduk. Depremden yaklaşık iki saat sonra işverenimiz bir araç ile geldi. Yağmurun altında bekleyen çoluk çocuk kadın kim varsa aldı ve başka bir mekâna götürdü. Sonra bir daha dönüp geri kalanları da aldı. Gittiğimiz yerde ekmek ve yiyecek verdiler. Bir süre sonra battaniye ve giyecek malzemesi geldi. Kimin neyi karşıladığını, bize kimin yardım ettiğini gerçekten bilmiyorum. Hiç kimse de bize Suriyeli veya Türkiyeli olup olmadığımızı sormadı. Bir iki gün sonra da Narlıca tarafında bir çadır kente götürüldük, sürekli ihtiyaç listesi hazırlanıyor ve eksik de olsa karşılanıyordu (K24,E,30).

4.2. Ayrımcılık İddiaları ve Bölgede Artan Göçmen Karşıtlığı

Depremin hemen sonrasında vatandaşlık, mensubiyet, dil, din, mezhep, ya da cinsiyet ayırt edilmeksizin depremzedelerin tamamına yönelik insani yardım ve destek kampanyaları başlatılmıştır. Bu destekler başlangıçta AFAD ve KIZILAY öncülüğünde yürütülürken kısa zaman içerisinde yerel yönetimler, ulusal ve uluslararası sivil toplum kuruluşları ile gönüllü girişimler katkı sunmaya başlamışlardır. Destekler; arama kurtarma faaliyetlerinden tıbbi ilk yardım, barınma, beslenme, ısınma, giyim ve psikososyal desteği içeren çok geniş bir yelpazeyi içermiştir. Bu destekler verilirken mikro ölçekte, münferit sıkıntılar yaşanmış olması son derece doğaldır. Kriz esnasında destek sağlama ve insanî yardım dağıtımında görev alan insanların o anki psikolojileri ile yaptıkları bireysel hataların tüm faaliyetlere genelleştirilmesi hem etik değerlere sığmamakta hem de fedakârca destek faaliyetlerinde bulunanların emek ve çabalarına haksızlık olarak değerlendirilmektedir. Arama kurtarma faaliyetlerinde Türk vatandaşlara öncelik verildiği, göçmenlerin enkazda terk edildiği (Semerci vd. 2023), barınma için dağıtılan çadırlardan göçmenlere verilmediği, barınma merkezlerinde göçmenlerin istenmediği, dışlandığı yönünde iddialar (GAR, 2023c), gündeme gelmişse de münferit bir iki hadise dışında tüm bu iddiaların gerçeği yansıtmadığı elde edilen bulgulara bakılarak söylenebilir. Ayrıca çadır gibi ihtiyaçların giderilmesi zaman almıştır ve bu durum sadece Suriyeli göçmenler için değil Türk vatandaşı depremzedeler için de ciddi sıkıntılar oluşturmuştur. Dolayısıyla bir ayrımcılıktan söz etmek son derece güçtür:

Türk hükümeti ve kurumları insanlar için yapmaları gereken her şeyi yaptıkları için tüm ekiplere çok minnettarım (K13, K, 23). Engelli kardeşim olduğu için engelli sandalyesi bulmakta zorlandık ve bu deprem döneminde biraz zor oldu ama bulduk (K18, K,20).

Hükümet ve yardım kuruluşları depremden hemen sonra gelmediler ama bir gün sonra geldiler (K6, E, 34).

Herkese minnettarız çünkü sonunda onlar da bizim gibi bu duruma maruz kaldılar, işlerini yaptılar ve insanlara ellerinden geldiğince yardımcı oldular (K17, K, 27).

AFAD'a, Türk Kızılayı'na ve Sosyal Hizmetler Merkezine güveniyorum ama kamplara bizi almadılar (K10, E, 19).

Hatay'da depremden daha az etkilenen Reyhanlı, Yayladığı gibi ilçeler Suriyeli göçmen nüfusun yoğun olduğu bölgelerdir. Antakya'da yıkım çok etkili olunca bu ilçelere çok yüksek düzeylerde nüfus akımı olmuştur. Reyhanlı ilçesinin normal şartlarda nüfusu yaklaşık yüz bindir. Suriyeli göçmenlerin gelmesiyle nüfus iki yüz bine yaklaşmıştır. Deprem sonrası Reyhanlı'nın nüfusu dört yüz bini aşmıştır. Depremden daha az etkilenmesi bölgeye olan yerleşimi ciddi manada artırmıştır. Antakya'da yaşayıp depremden sonra aile ya da akrabalarının yanına yerleşen, kamu görevlisi olup güvenli evlerde kalmak isteyen, bölgede görev yapıp çocuklarının eğitimi için Reyhanlı'ya yerleşmek durumunda kalan çokça insan olmuştur. Bu durumda önceleri Suriyeli göçmenlere kiraya verilen evlerden Suriyeliler çıkartılmaya, aile üyeleri ya da akrabalar yerleştirilmeye başlanmıştır. Bu da doğal olarak Suriyeli göçmenleri zor durumda bırakmıştır. Diğer yandan bölgedeki sınırlı konut sayısı, ev kiralalarının çok yüksek rakamlara ulaşmasına neden olmuştur. Reyhanlı ilçesinde deprem sonrası ev kiralaları deprem öncesine göre en az beş kat artmıştır. Durumdan Türk vatandaşları gibi Suriyeli göçmenler de olumsuz yönde etkilenmişlerdir. Diğer yandan artan nüfus kamu hizmetlerine erişim noktasında ciddi sıkıntılara neden olmuştur. Yüz ila iki yüz bin nüfus dikkate alınarak planlanan su ve elektrik şebekeleri yetersiz hale gelmiştir. Bu yetersizliklerin sebebi deprem dolayısıyla artan nüfus olmasına rağmen Suriyeli göçmenler suçlanmaktadır. Diğer yandan benzer durum sağlık ve eğitim hizmetleri için de geçerlidir. Türk vatandaşları, mevcut nüfusa yeterli olmayan sağlık kuruluşlarından alamadıkları hizmetin sebebi olarak Suriyelileri görmektedirler. Okullarda sınıf mevcutlarının elli öğrenciyi geçmesinin ve kaliteli eğitim hizmeti alamamanın da sebebini Suriyeli göçmenlerin varlığına bağlayan vatandaş sayısı azımsanacak düzeyde değildir. Tüm bu faktörler bir araya geldiğinde bölgede göçmen karşıtlığının çok ciddi biçimde tırmandığı dikkatlerden kaçmamaktadır. Ülkenin politik atmosferi de göçmen karşıtlığını ciddi anlamda körüklemekte ve beş altı yıl öncesi var olan toplumun göçmenleri kabul sınırlarını aşığı çekmektedir:

Depremi biz istemedik, aslında göçmen olmak da bizim tercihimiz değildi, mecbur kaldık. Depremde kardeşimin Reyhanlı'da kirada oturduğu ev hasar görmedi. Birlikte oturmaya karar verdik. Ancak ev sahibi depremden kardeşini yerleştirme gerekçesiyle ikimizi de ailemizle birlikte evden çıkardı. Şimdi AFAD çadır kentinde kalıyoruz (K11, E, 52).

Reyhanlı'da tüm hastalar gibi ben de sırada çocuğumla bekliyordum. Arka sıralardan gözümün içine baka baka "sizin yüzünüzden muayene olamıyoruz,

ülkenize gidin artık, bıktık sizden” diye bağırın bir bayan vardı. Görevliler onu teskin etti. Ben de çaresiz sesimi çıkartmadım (K20, K, 51).

Antakya bölgesinde deprem neticesinde işini kaybeden ve yeni istihdam imkânları arayışı olan birçok insanın da Suriyeli göçmenler nedeniyle iş bulamadığı, iş bulsa bile düşük ücretlerle çalışmak zorunda kaldığı yaygın olarak dillendirilen konuların başında gelmektedir. Suriyelilerin düşük ücretlerle, kayıtsız, sigortasız, güvencesiz çalışmayı kabul ettikleri için işverenlerce tercih edildikleri ve bu nedenle bölgedeki Türk vatandaşlarının iş bulma konusunda ciddi zorluklarla karşılaştıkları değerlendirilmektedir (Duruel,2017b). Diğer yandan deprem bölgesine gelen yardımların da Suriyelilerle paylaşılması göçmen karşıtlığını daha da artırmaktadır.

4.3. Deprem Sonrası İkincil Göç ve Geleceğe İlişkin Beklentiler

Hatay ve depremin etkilediği diğer illerde afet sonrası çok ciddi bir insan hareketliliği yaşanmıştır. Deprem gerçekleştiği tarihlerde bu bölgede yaşayan insan sayısının 14 milyonunun üzerinde olduğu, bu rakamın toplam ülke nüfusunun yüzde 16,4’üne tekabül ettiği ileri sürülmektedir (Sağiroğlu vd., 2023). Bu nüfus içerisinde sayıları azımsanmayacak düzeyde çeşitli statülerde göçmenlerin varlığı da bilinmektedir. Depremden çok kısa bir süre önce (2 Şubat 2023) yayınlanan istatistiklere göre deprem bölgesindeki Suriyeli göçmenlerin sayısı 1.738.035’tir. Bu rakam aynı dönemde tüm Türkiye’de bulunan Suriyeli göçmen sayısı olan 3.500.964’ün yaklaşık yarısına tekabül etmektedir (GİBa, 2023). Yani Türkiye’nin tamamında yer alan Suriyeli göçmenlerin yarısı deprem bölgesinde ikamet etmektedir.

Araştırma konusunu teşkil eden ve depremde yıkım ve can kaybının en yüksek düzeylerde gerçekleştiği Hatay’da Şubat ayının sonlarında yapılan açıklamalara göre 700 binden fazla insanın şehirden ayrıldığı bildirilmiştir (haberler.com, 2023). Başka kaynaklardan verilen bilgilere göre de depremin gerçekleştiği Şubat ayından sonraki iki ay içerisinde Hatay nüfusunun üçte biri şehri terk etmiş ve başka bölgelere göç etmiştir. Bu göç edenler arasında şüphesiz Suriyeli göçmenler de yer almaktadır. Depremden hemen önce (2 Şubat 2023) Göç İdaresi Başkanlığının verdiği rakamlarda Hatay’daki Suriyeli göçmen sayısı 354.648 olarak tespit edilmiştir. Aynı Kurumun Ekim 2023’te verdiği istatistiklere göre Hatay’daki Suriyeli göçmen sayısı 288.207’e düşmüştür (GİBb, 2023). Aradaki fark tam 66.441 kişidir. Deprem sonrasında Hatay’da mevcut Suriyeli göçmenlerin yaklaşık yüzde 19’u Hatay’ı terk etmiştir. Yapılan mülakatlarda bunların bir kısmının Suriye’ye, geri kalanın ise başka bölgelere göç ettikleri şartların iyileşmesinden sonra geriye dönebilecekleri tespit edilmiştir. Suriye’ye gidenlerin Hatay’da vefat eden yakınlarının cenazesini götürmek (Karar, 2023) ve Suriye’deki yakınlarının depremden etkilenme durumunu öğrenmek için gittikleri yönünde tespitler de yapılmıştır. Nitekim Mart ayı sonunda Milli Savunma Bakanlığınca yapılan açıklamada deprem bölgesinden yaklaşık 60 bin kişinin Suriye’ye döndüğü bildirilmiştir (Habertürk, 2023). Aynı

dönemde Hatay'da Altınözü, Yayladağı ve Apaydın Geçici Barınma Merkezlerinde yaşayan Suriyeli göçmen sayısında yaklaşık 6 bin kişilik artış olmuştur. Bu kişiler Hatay'da depremde evleri yıkılan ve barınma problemi yaşayan kişilerdir. İçişleri Bakanlığının 15 Şubat 2023'te yaptığı açıklamaya göre depremde vefat eden toplam Suriyeli sayısının 6100 olduğu bildirilmiş, ancak bu sayı daha sonra 4267 olarak revize edilmiştir (CSBB, 2023). Hayatını kaybeden Suriyeli sayısı ile ilgili netlik sağlanamamıştır. Deprem esnasında enkazda kimliği tespit edilemeyen, acil olarak başka illerdeki sağlık kurumlarına sevk edilen ve belki orada vefat eden, halen cenazesi bulanamayan, yakınları aracılığıyla cenazesi enkazdan çıkartılıp resmi kayıtlara girmeden defnedilen kişilerin olabileceği de unutulmamalıdır.

Depremzede Suriyeli göçmenlerle yapılan görüşmelerde bir kısmı bölgede kalarak hayatlarını sürdürmeyi düşündükleri, iş ve geçim imkânları elverdikçe Hatay'da kalmak istediklerini beyan ederken bir kısmı depremden hemen sonra Hatay'dan başka bölgelere göç eden yakınlarından haber beklediklerini koşulların uygun olması halinde kendilerinin de göç etmek istediklerini bildirmişleridir. Deprem sonrası ikincil göç yaşayan Suriyeli depremzedelerin gittikleri yeni yerlerde de başta barınma olmak üzere bir dizi sorunla karşılaştıkları (GAR, 2023c), ancak bu konuda deneyimli oldukları için çok da sıkıntı yaşamadan sorunları çözebildikleri değerlendirilmektedir. Kurdukları sosyal ağların ve tanıdık-akraba ilişkilerinin de bu konuda destekleyici olduğu anlaşılmaktadır:

Depremden hemen sonra kardeşim ve iki dayım aileleri ile birlikte Mersin'e göç ettiler. Bir kısmı narenciye bahçelerinde bir kısmı da sebze seralarında çalışıyorlar. İşverenler kalacak yer de tahsis etmişler. Tek sorun küçük çocukların okulu. Gittikleri yer şehir merkezinden biraz uzakmış. Okullar açılınca sorun olacak (K19, E, 24).

Kardeşim Suriye'ye döndü. Orada kalan aile üyelerimiz de depremden çok zarar görmüş. Yakınlarımızdan iki kişi vefat etmiş, ev, ahır, hepsi yıkılmış. Beş sene önce iç savaşta kısmen yıkılmıştı ama tamir etmiş, kullanılacak hale getirmiştik. Bu defa tamamen yıkılmış. Yapacak bir şey yok, Allah'ın takdiri. Şimdilik orada yaşıyorlar, buraya gelemezlerse bir şekilde Almanya'ya gitmeyi istiyorlar, bakalım ne olacak (K9, K, 41).

Geleceğe ilişkin beklentilere bakıldığında Suriyeli depremzede göçmenlerin neredeyse tamamının umutlu oldukları belirlenmiştir. Daha önce savaş travmasını deneyimlemiş olmalarının bu konuda onları daha dirençli hale getirdiği değerlendirilmektedir. Beklentilerinin yüksek olmadığı, savaşın, afetin olmadığı, barış ve huzurun tesis edildiği, kendilerine yönelik nefret söylemi ve ayrımcılığın olmadığı basit bir yaşantı ümit ettikleri yapılan görüşmelerle ortaya konulmuştur:

Yeniden yapılanma devam edecek ve hayat normale dönecek. Tek beklentim Reyhanlı'da elektrik, su, doğalgaz gibi temel hizmetleri içeren bir katlı ev (K7,E,42).

Suriyeliler sınır dış edilecek diyorlar, başka bir ülkeye göç etmeyi düşündüm, elektronik ve elektrikli cihazların bakımı alanında çalıştığım için bana ve aileme ait bir evde yaşamayı ve kendi dükkânımın sahibi olmayı diliyorum, sorunsuz ve düzgün bir yaşam sürmemizi diliyorum (K3,E,25).

Suriye'ye dönmeyi düşündüm ama orada hiçbir şeyim olmadığından Reyhanlı'da yer bakıyorum. Gözüm yükseklerde değil. Ailemin olduğu herhangi bir yer olur, az katlı güvenli olsun yeter (K18, K, 20).

Sonraki süreç daha zor olabilir çünkü okulların açılması, yeni binaların yapılması, yeni ihtiyaçların da ortaya çıkması beklenir. Bunların da karşılanması kolay değildir. Sonraki yaşam alanımda evler arasında ağaçlar daha bol olsun, Antakya'nın eski hali gibi bir yer olsun ama bu imkânları sağlamak maalesef ki çok zordur (K25, K, 33).

Her şey eskisinden daha iyi yeniden inşa edilirse, gördüğüm her şey iyi olmaya devam edecek, Suriye'ye geri dönmeyi düşünmedim çünkü orada durum çok daha zor (K20, K, 51).

Suriyeli göçmenlerin geleceğe ilişkin beklentilerinden en önemlisi şüphesiz son dönemlerde tırmanan ve bazen özellikle tırmandırılan göçmen karşıtlığı ve nefret söylemine eşlik eden ayrımcı pratiklerin son bulması olmuştur. Deprem bölgesinde iktisadî aktivitelerin kesilmesi, üretim faaliyetlerinin aksaması ve bu nedenle geçim şartlarının zorlaşması bölge insanının göçmenlere olan bakışını önemli derecede değiştirmiştir. Yapılan yardımların Suriyeli göçmenlerle paylaşımı zaten depremde tüm varlığını kaybeden bölge insanının tepkisine neden olmuştur. Depremzede vatandaşların erişemediği bazı desteklere Suriyeli göçmenlerin erişimi tahammül sınırlarını zorlamaktadır. Deprem sonucu uluslararası yardımlara muhtaç hale gelen ülke vatandaşlarının başka ülke insanlarına (Suriyeli göçmenlere) devasa devlet desteğinin devamı hoş karşılanmamakta ve eleştirilmektedir.

Sonuç

Afetler, toplumun her kesimini her yönden etkileme potansiyeline sahip hadiselerdir. 6 Şubat 2023'te meydana gelen deprem de afetin ötesinde felaket olarak değerlendirilmektedir. Gerçekten de yol açtığı yıkım, sebebiyet verdiği can kayıpları ve maddi hasarlar göz önüne alındığında felaket niteliğinin ne kadar haklı olduğu ortaya çıkmaktadır. Elli binden fazla can kaybının yaşandığı hadisede yüzbinlerce insan yaralanmış, milyonlarca insan evsiz kalmış, telafisi neredeyse mümkün olmayan maddi ve manevi hasar oluşmuştur. Bu felaketten en fazla etkilenen illerin başında Hatay gelmektedir. Depremin tesir ettiği bölgenin tamamında oluşan can kaybının yarısından fazlası Hatay'da gerçekleşmiştir. Deprem fay hatları Hatay'ın merkez ilçesi Antakya'nı altından geçmiş ve adeta taş üstünde taş bırakmamıştır. Konutların yanı sıra fabrikalar, atölyeler, iş yerleri, dükkânlar, tarihî ve arkeolojik mekânlar, üretim merkezleri, tarım alanları, ulaşım ağları, karayolları ve hava limanı, şehir alt yapısı, enerji nakil hatları, su şebekesi dâhil neredeyse her yer zarar görmüştür. Bu zararların ekonomik olduğu kadar

toplumsal sonuçları da olmuştur. Yaklaşık on yıldır Hatay'da bulunan yüzbinlerce Suriyeli göçmen, deprem hadisesini bölge insanı ile birlikte yaşamıştır. Deprem yarattığı sayısız sorun ve güçlüğü göçmen olarak fazlasıyla katlanmak durumunda kalan Suriyelilerin deprem sonrasında hayatları daha da zorlaşmıştır.

Savaş nedeniyle tüm varlıklarını Suriye'de bırakarak Türkiye'ye sığınan göçmenlerin çok büyük bir kesimi gelir yetersizliği nedeniyle göreceli olarak kirası daha ucuz olan, sağlam olmayan, depreme dayanıksız evlerde kalabalık halde (bazen birden fazla aile tek evde) yaşamak zorunda kaldıklarından dolayı depremde çok daha fazla kayıp yaşamışlardır. Can kayıplarının yanında yararlanma ve uzuv kayıpları ile hayatı idame ettirmek için gerekli tüm araç gereçlerini kaybetmişlerdir. Bölgede üretim merkezleri ve işyerleri hasar gördüğü için işlerini de kaybeden Suriyeli göçmenler, tüm depremedeler gibi gelecek yardımlarla hayatlarını idame ettirmek durumunda kalmışlardır. Deprem sonrası barınma ve gıda yardımları konusunda ayrımcılık yapıldığı iddiaları kamuoyunda yer almışsa da saha çalışmalarında bu durum teyit edilmemiştir. Münferit birkaç olay dışında sistematik ayrımcılık pratiğini ortaya koyacak bir delile rastlanmamıştır. Diğer yandan Suriyelilerin deprem bölgesinde hırsızlık, yağmacılık yaptıkları yönünde geliştirilen söylemlerin de gerçeği yansıtmadığı, iftiradan ibaret olduğu ortaya çıkmıştır.

Göçmenlikle depremede olmanın birlikte değerlendirildiğinde farklı görüş ve sonuçların ortaya çıktığı görülmüştür. Göçmen olmanın zaten bir kırılma teşkil ettiği, dolayısıyla sağlam evde ikamet edememe, dil bilememe nedeniyle uyarı ve yönlendirmeleri anlayamama, yardım ve desteklerden yararlanma konusunda güçlükler yaşama, sığınabilecek akraba bulamama gibi göçmenliğe özgü sıkıntılar yaşandığı iler sürülmektedir. Diğer yandan Suriyeli göçmenlerin daha önce savaş tecrübesi yaşadıkları ve bu durumun kendilerini daha dirençli hale getirdiği, afet esnasında panik yapmadan soğukkanlılığını koruyarak mantıklı hareket etme kabiliyeti kazandıkları, daha önce de evsiz kaldıkları için zor koşullara daha rahat ayak uydurdukları yönünde tespitler de yapılmıştır. Saha çalışmasında her iki görüşe uygun örnekler ve olaylarla karşılaşılmıştır.

Bölgede azalan ekonomik kaynakların ve aynı dönemde genel seçimler öncesi oluşan politik iklimin etkisiyle göçmen karşıtlığı ve nefret söyleminin tırmandırıldığı iddiası saha çalışmalarında teyit edilmiştir. Deprem sonrası zaten azalan işlerin işverenlerce düşük ücret, güvencesiz, kötü koşullarda çalışmayı kabul eden Suriyeli göçmenlere verilmesi, gelen deprem yardımlarının Suriyeli göçmenlerle paylaşımı bölgede göçmen karşılığını artırmış, toplumsal kabul düzeyini önemli ölçüde düşürmüştür. Deprem sonrası özellikle depremden daha az etkilenen Reyhanlı gibi ilçelerde artan nüfus yoğunluğu nedeniyle kamu hizmetlerine erişimde yaşanan sıkıntılar bu olumsuz sürecin daha da tırmanmasına katkı sağlamıştır.

Deprem sonrasında Suriyeli göçmenlerin bir kısmı ülkelerine dönmüş, bir kısmı da Türkiye içerisinde başka bölgelere göç etmiştir. Göç edilen yer seçiminde

ana motivasyon iş ve geçim şartlarının elverişliliği olmuştur. Ancak çok önemli bir kesimi halen deprem bölgesinde yaşamaktadır. Geleceğe yönelik beklenti noktasında Suriyeli göçmenlerin neredeyse tamamının gelecekte umutlu oldukları, her şeyin yoluna gireceğini umdukları ve birincil beklentilerinin az katlı, güvenli bir konut ile ayrımcılığa ve nefret söylemine maruz kalmadan aileleri ile birlikte yaşamak olduğu tespit edilmiştir.

Suriyeli göçmenler yaklaşık on yıldır bu bölgede yaşamakta ve hayatın her alanında varlıklarını sürdürmektedirler. Deprem öncesi sürdürülen entegrasyon çabalarının maalesef çok da başarılı olamadığı ortaya çıkmıştır. Deprem ile birlikte en başa dönülmüş ve temel ihtiyaçlar, toplumsal kabul, göçmenleri zorla geri gönderme söylemleri tartışmaları yeniden alevlenmiştir. Deprem sonrası oluşan tüm sıkıntıların müsebbibi Suriyelilermiş gibi bir davranış tarzı geliştirmek hakkaniyete sığmamaktadır. Varlıklarının neredeyse tamamını kaybeden bölge insanının tepkilerini anlamak mümkünse de göçmenleri zorla ülkelerine geri göndermenin hem hukuken hem vicdanen mümkün olmadığı açıktır. Suriye’de uygun ve güvenli koşulların sağlanması ile birlikte göçmenlerin kendi ülkelerine gönderilmesi elbette arzu edilen en etkin çözümdür ancak kısa vadede bu durumun gerçekleşebileceğine ilişkin bir emare de görünmemektedir. Bu nedenle bölgedeki Suriyeli göçmenlerin belirli koşullar altında emekleri, bilgileri ve ticari bağlantıları ile Hatay’ın yeniden inşasına katkı sağlamaları yönünde atılım ve düzenlemelerin hayata geçirilmesi en sağlıklı yaklaşım olarak değerlendirilmektedir.

Kaynakça

- Abbas Khan, K., Zaman, K., Shoukry, A. M., Sharkawy, A., Gani, S., Ahmad, J., ve Hishan, S. S. (2019). Natural Disasters and Economic Losses: Controlling External Migration, Energy and Environmental Resources, Water Demand, and Financial Development for Global Prosperity. *Environmental Science and Pollution Research*, 26(14), 14287-14299. <https://doi.org/10.1007/s11356-019-04755-5>
- Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (2023a). Erişim Adresi: <https://www.afad.gov.tr/afet-turleri>. Erişim 11.05.2023.
- Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (2023b). Erişim Adresi: <https://www.afad.gov.tr/aciklamali-afet-yonetimi-terimleri-sozlugu>. Erişim 11.05.2023.
- Atalay, A. (2023), “Afet Sonrası İç Göç ve Eğitimde Zincirleme Reaksiyonlar” *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2023, sayı 57, ss. 1716-1734
- Berlemann, M. ve Tran, T. X. (2020). Climate-Related Hazards and Internal Migration Empirical Evidence for Rural Vietnam. *Economics of Disasters and Climate Change*, 4(2), 385-409. <https://doi.org/10.1007/s41885-020-00062-3>
- Bozkurt, V. (2023). Depremin Toplumsal Boyutu. *Avrasya Dosyası Dergisi* Cilt 14 (Sayı 1): 89- 111 İstanbul

- Creswell, J. W. (2013). *Research Design: Qualitative, Quantitative And Mixed Methods Approaches*. Thousand Oaks, California: Sage Publications.
- Creswell, J. W. (2015). *Nitel Araştırma Yöntemleri: Beş Yaklaşım Göre Nitel Araştırma Ve Araştırma Deseni* (Mesut Bütün, Selçuk Beşir Demir Çev. Ed.) Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Dal Zilio, L., & Ampuero, J.-P. (2023). Earthquake doublet in Turkey and Syria. *Communications Earth & Environment*, 4, 71.
- Deniz, O., Yıldız, M.Z., Parin, S., Erdoğan, R. (2017), *Social Sciences Studies Journal (SSSJJournal)*, Vol:3 Issue:10 pp:1426-1444.
- Duruel, M., ve Kara, M. (2016). Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Sosyal Politika Önlemleri (Hatay İli Örneği), *Ortadoğu'daki Çatışmalar Kapsamında Göç Sorunu*, Efil Yayınevi, Ankara.2016.
- Duruel, M. (2017a). *Ekonomik ve Sosyal Yönleriyle Hatay'daki Suriyeliler*, Kriter Yayınları 2017, İstanbul.
- Duruel, M. (2016) “Suriyeli Sığınmacıların Eğitim Sorunu” *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi Cilt:30, Sayı:5, Yıl: 2016, Erzurum*.
- Duruel, M. (2017b). Suriyeli Sığınmacıların Türk Emek Piyasasına Etkileri Fırsatlar ve Tehditler, *Uluslararası Ekonomik Araştırmalar Dergisi, Cilt:3, Sayı:2, Haziran 2017*.
- Duruel, M. (2017c). Türkiye'deki Suriyeli Sığınmacıların Hukuki Statüsü ve Sosyal Politika Bakımından Karşılaşılan Güçlükler. *Namık Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Metinler Dergisi, 2017 Temmuz ICOMEP Özel Sayısı*
- Duruel, M. (2017d). Suriyeli Sığınmacıların Karşılaştıkları Temel Sorunlar, Algı ve Beklentiler: Hatay Örneği. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi, Sayı: 62 Temmuz – Ağustos 2017*
- Falck, O., Heblich, S., ve Link, S. (2011). *The Evils of Forced Migration: Do Integration Policies Alleviate Migrants' Economic Situations*. Discussion Paper Series, 5829.
- GAR (2023a). *Göç ve Deprem – Durum Tespit Raporu I. Hazırlayanlar: Deniz Sert, Didem Danış, Eda Sevinin. Erişim linki: <https://gocarastirmalariderneği.org/tr/calismalar/arastirmalar/goc-ve-deprem-durum-tespit-raporu/311-goc-ve-deprem-durum-tespit-rapor> Erişim 04.07.2023.*
- GAR (2023b). *Göç ve Deprem – Durum Tespit Raporu II. Hazırlayanlar: Deniz Sert, Eda Sevinin. Erişim linki: <https://gocarastirmalariderneği.org/tr/calismalar/arastirmalar/goc-ve-deprem-durum-tespit-raporu/320-goc-ve-deprem-durum-tespit-raporu-ii> Erişim 11.07.2023.*
- GAR (2023c). *Göç ve Deprem – Durum Tespit Raporu III. İstanbul'a Gelen Depremzede Mültecilere Yönelik Kabul ve Dışlama Mekanizmaları, Hazırlayanlar: Didem Danış, Kristen Biehl, Enes Kablan. Erişim linki: <https://gocarastirmalariderneği.org/tr/calismalar/arastirmalar/goc-ve-deprem-durum-tespit-raporu/322-goc-ve-deprem-durum-tespit-raporu-iii> Erişim 14.07.2023.*

- Genç, F. N. (2007). Türkiye’de Doğal Afetler ve Doğal Afetlerde Risk Yönetimi. *Stratejik Araştırmalar Dergisi*, Şubat 2007(9), 201-226.
- Gündüz, İ.(2009). *Dünyada ve Türkiye’de Afet Yönetimi*, İstanbul, Erdem Yayınları.
- Güreşçi, E (2023), Kahramanmaraş Depremi Sonrası Yeni Bir Tartışma Konusu Olarak Deprem Göçü, Kahramanmaraş Merkezli Depremler Sonrası İçin Akademik Öneriler (Editör: Musa Öztürk ve Mustafa Kırca) Özgür Yayınları, ISBN (PDF): 978-975-447-613-2. ss:47-60.
- Haberler.com, “Hatay Büyükşehir Belediye Başkanı Lütfü Savaş'tan canlı yayında çağrı: 700 bin kişi şehri terk etti, Hatay'a sahip çıkmamız lazım” <https://www.haberler.com/guncel/hatay-buyuksehir-belediye-baskani-lutfu-savas-tan-1565520-8-haber/> (23 Şubat 2023) Erişim 10.07.2023.
- HaberTürk, “Depremi ardından geri göç... İşte ülkesine dönen Suriyeli sayısı!” <https://www.haberturk.com/depremin-ardindan-geri-goc-iste-ulkesinedonen-suriyeli-sayisi-son-dakika-deprem-haberleri-3568301?page=3> (24 Şubat 2023) Erişim 10.07.2023.
- Haliloğlu Kahraman, Z. E.,(2023). Kahramanmaraş ve Hatay Depremlerinin Düşündürdükleri: Suriyeli Mültecilerin Yer Seçim Kararlarının Deprem Tehlikeleri ve Riskleri Açısından Değerlendirilmesi, *Planlama* 2023;33(3), doi:10.14744/planlama.2023.58751, ss:1-9. CBS. Afet ve Risk Dergisi, 5(2), 380-394.
- Hugo, G. (1996). Environmental Concerns and International Migration. *International Migration Review*, 30(1), 105-131.
- Hussain, E., Kalaycıoğlu, S., Milliner, C. W. D., et al. (2023). Preconditioning the 2023 Kahramanmaraş (Türkiye) earthquake disaster. *Nature Reviews Earth & Environment*, 4, 287–289
- IOM (International Organization for Migration). (2019). *International Migration Law: Glossary on Migration*, İsviçre
- IOM, (2023). 2023 Earthquakes Displacement Overview-Türkiye. DTM IOM Displacement Tracking Matrix, 1 March 2023.
- İrdem. İ & Mert, E. (2023). Deprem, Dirençli Kent Ve Acil Afet Yönetimi: Türkiye Örneği. *Kamu Yönetimi ve Politikaları Dergisi*, 4(2), 241-276. <http://doi.org/10.58658/kaypod.1319821>
- Kadioğlu, M. (2008). *Küresel İklim Değişikliğine Uyum Stratejileri. Kar Hidrolojisi Sem pozyumu Bildiri Kitabı. DSİ 8. Bölge Müdürlüğü Yayınları.*
- Kadioğlu, M. (2017). *Afet Yönetimi: Beklenmeyi Beklemek*, En Kötüsünü Yönetmek. Marmara Belediyeler Birliği Kültür Yayınları.
- Kadioğlu, M. (2020). *Afet Yönetimi: Beklenilmeyeni Beklemek*, En Kötüsünü Yönetmek. İstanbul: Marmara Belediyeler Birliği Kültür Yayınları
- Karar, “Bin 702 mültecinin cenazesi Suriye'ye gönderildi” (16 Şubat 2023) Erişim 04.04.2023. <https://www.karar.com/guncel-haberler/bin-702-multecinin-cenazesi-suriyeye-gonderildi-1728-933>
- Kaya, Ç. M. ve Yücel, B., (2022). Karmaşık Bir Sosyo- Ekolojik Afet Olarak Göç ve Göç Araştırmalarında CBS. Afet ve Risk Dergisi, 5(2), 380-394.

- Merriam, S. B. (2009). *Qualitative Research: A Guide To Design And Implementation*. Revised And Expanded From *Qualitative Research And Case Study Applications In Education*. San Francisco, Ca: Jossey-Bass.
- Özgüler, V.C, Erdoğan, M.M., Demirkaya, S. (2018) *Göç ve Göçmen Sorunları Ders Kitabı*, Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları, Eskişehir, 2018.
- Peker, A.E. ve Şanlı İ. (2022), *Deprem ve Göç İlişkisi: 24 Ocak 2020 Elazığ Deprem Örneği*, Fırat Üniversitesi. İİBF Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi Cilt:6,Sayı:1,2022, ss:125-154.
- Punch, K. F. (2005). *Sosyal Araştırmalara Giriş: Nicel Ve Nitel Yaklaşımlar* (Dursun Bayrak, H. Bader Arslan Ve Zeynep Akyüz, Çev.). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Sağıroğlu, A. Z., Ünsal, R., Özenci, F. (2023). *Deprem Sonrası Göç ve İnsan Hareketlilikleri Durum Değerlendirme Raporu*. AYBÜ-GPM Rapor Serisi-15 (Güncellenmiş 2. Baskı: 15 Nisan 2023). Ankara: Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Göç Politikaları Uygulama ve Araştırma Merkezi (AYBÜ-GPM).
- Semerci, P.U., Daniş., Birol, B., Turan, D., (2023), *Deprem Bölgesinde Göçmen / Sığınmacı / Mülteci Olmak*, *Reflektif Journal of Social Sciences*, 2023, Vol. 4(2), DOI: 10.47613/reflektif.2023.117
- Shultz, J. M., Rechkemmer, A., Rai, A. ve McManus, K. T. (2019). *Public Health and Mental Health Implications of Environmentally Induced Forced Migration*. *Disaster Medicine and Public Health Preparedness*, 13(2), 116-122. <https://doi.org/10.1017/dmp.2018.27>
- Spencer, N. ve Urquhart, M. A. (2018). *Hurricane Strikes and Migration: Evidence From Storms in Central America and the Caribbean*. *Weather, Climate, and Society*, 10(3), 569-577. <https://doi.org/10.1175/WCAS-D-17-0057.1>
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2023 Kahramanmaraş ve Hatay Depremleri Raporu, Mart 2023. <https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2023/03/2023-Kahramanmaras-ve-Hatay-Depremleri-Raporu.pdf> Erişim 13.08.2023.
- T.C. İçişleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetim Başkanlığı (AFAD) (2023), “Duyurular” Erişim 09.07.2023. <https://www.afad.gov.tr/duyurular>
- T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı (GİBa, 2023), “Geçici Koruma” Erişim 01.03.2023. <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>
- T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı (GİBb, 2023), “Geçici Koruma” Erişim 14.10.2023. <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>
- Tang, B., Deng, Q., Glik, D., Dong, J., & Zhang, L. (2017). *A meta-analysis of risk factors for post-traumatic stress disorder (PTSD) in adults and children after earthquakes*. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 14(12).
- Tomanbay, İ. (2000). *Deprem, İnsan Ve Sosyal Hizmetler*. *Toplum Ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 1 (10), S. 123-137.
- Trinh, T. A., Feeny, S. ve Posso, A. (2021). *The Impact of Natural Disasters on Migration: Findings from Vietnam*. *Journal of Demographic Economics*, 87(3), 479-510. <https://doi.org/10.1017/dem.2020.14>

- UNDRR (2009). United Nations International Strategy for Disaster Reduction (UNISDR). Geneva, Switzerland, May 2009.
- Usta, G. (2023). Düzensiz Göç Sorununun Afet Yönetimi Açısından Değerlendirilmesi: Türkiye Örneği. *Abant Sosyal Bilimler Dergisi*, 23(1), 553-572 doi: 10.11616/asbi.1218853
- Yenilmez, D.T (2023), Deprem ve Göç İlişkisi Üzerine Bir Değerlendirme, *Akademik Düşünce Dergisi*, Sayı: 7, Bahar 2023, ISSN: 2687-6124, E-ISSN: 2718-0166, ss:39-52)
- Yıldırım A., Şimşek, H., (2016), *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Seçkin Yayıncılık, Ankara.